

FEEkt

ČASOPIS ŠTUDENTOV EKOLÓGIE A ENVIRONMENTALISTIKY NA TUZVO

téma: vzdelávanie

• Univerzity budúcnosti • Naučiť sa učiť • História našej fakulty • Z posluchárne do lesa • Randím so Sokratom •

Úvodník

Na úvod úvodníka si dajme si malý brainstorming. Čo vás napadne pri pojme vzdelávanie? Možno sa vám v mysli vynárajú obrazy ako učiteľ, žiak, trieda, skúšky, písomky, známky, vysvedčenie, atď. V posledných mesiacoch možno naskakuje aj pojem „štrajk“.

Nehovorím, že u mňa je to inak. Aj mňa 20 rokov školskej dochádzky – povinnej i tej dobrovoľnej – trvale poznačilo (a nie len v dobrom). Mala som však možnosť a šťastie absolvovať aj iné formy vzdelávania. A preto mi pri slove vzdelávanie zároveň naskakujú aj pojmy ako diskusia, skúsenosť, súvislosti, zážitok, hry, kritické myslenie.

Zažila som vyučovacie prostredie, ktoré bolo bezpečné a presiaknuté dôverou. Také, v ktorom žiadna otázka nebola na posmech. Prostredie, v ktorom vyučujúci či lektor nebol dominantný, ale každý zo skupiny sa cítil

v skupine rovnako dôležitý a zapojený do vyučovacieho procesu. Nestál pred nami a my sme nesedeli v radoch v laviciach. Boli sme v kruhu, všetci rovní. Ak sme vôbec sedeli. Často sme sa totiž hýbali, hrali, trávil čas vonku, prácou v skupinách alebo naopak v zamysleniach o samote. Hľadali sme súvislosti. Spochybňovali názory. Svoje aj učiteľove. Aj to je totiž škola. Pre mňa tá naozajstná.

Som rada, že sa dá zažiť už aj na Slovensku. Napríklad na zaježovských lazoch na Sokratovom inštitúte, ktorý garantuje naša Technická univerzita. O tom, ako sa randí so Sokratom, sa dočítate aj v tomto čísle. Alternatívne formy vzdelávania sa však snažia ponúkať aj viaceré iné školy, inštitúcie či lektori na rôznych vzdelávacích kurzoch.

Tiež ma teší, že ani na FEE to nie je len o sedení na prednáškach. Časť výučby je naozaj pestrá, odohrávajúca sa v teréne, kde si môžeme k veciam „pričuchnúť“ a zažiť ich, kým o nich budeme čítať v skriptách. O drevinách sa učíme v arboréte, o vodných bezstavovcoch v riekach, pre tie pôdne nastavujeme zemné pasce. Lebo lepšie ako stokrát čítať, je raz zažiť. Učíme sa tu tiež práci v skupinách na rôznych miniprojektoch, ale aj to, ako robiť vlastný výskum do seminárov či záverečných prác.

Vzdelávanie je dnes „top“ téma. Škoda len, že sa o ňom v poslednom čase hovorí väčšinou v súvislosti s financiami. Mne v školstve okrem financií chýba často zápal. U študentov zápal do štúdia a u učiteľov zápal robiť veci nad rámec a kreatívne. Aj keď si uvedomujem, že s tým finančné (pod)hodnotenie veľmi úzko súvisí. Nemyslím, že chyba je na jednej alebo druhej strane. Učitelia a študenti sú spojené nádoby, medzi ktorými je interakcia.

V rozhovore s prof. Šuchom sa však dočítate, že práve učiteľ je ten, ktorý má viesť „zapáliť“.

Naša fakulta oslavuje štvrtstoročnicu, teda 25 rokov existencie. Za ten čas sa na nej mnoho udialo. To, že naša fakulta je živá a pestrá, dokazujú aj početné mimoškolské aktivity študentov, dnes aj absolventov FEE. Nostalgicky sme sa za nimi ohliadli v článku Nie je to len o prednáškach. Na jednu z nich, Ekodivadlo, zaspomínal formou prepisu svojich záznamov aj Braňo Olah, jeho niekdajší režisér.

Číslo dopĺňajú články o zaujímavých formách výučby, ktoré majú na svedomí naši učitelia, študenti aj absolventi. Tí sa snažia svoje poznatky odovzdávať ďalej najmä zážitkovou formou výučby. Veríme, že vás číslo inšpiruje

Andrea Uherková

Obsah:

Titulná strana:	(Feri Ďuriančík)
1	Úvodník (Andrea Uherková)
2	Dačo sa udialo (Andrea Uherková)
5-9	Univerzity by mali byť najdôležitejším prvkom spoločnosti. Rozhovor s Vladimírom Šuchom (Andrea Uherková, Viera Minarovičová)
10	Naučiť sa učiť (Miriam Semjanová)
11-13	Aby deťom včely neuletely (Michaela Michalová)
14-17	Nie je to len o prednáškach (Andrea Uherková)
18-19	Z posluchárne do pralesa (Lenka Hružová)
20-22	Rozhovor s predsedníčkou Asociácie doktorantov Slovenska (Michal Pástor)
23	Randím so Sokratom (Stanislava Kučkovská)
24	Kam na výlet: Južným Sítom
25-26	Profil absolventa: Jerguš Tesák (Dominik Zaťko)
27-28	Recenzie kníh (Zuzana Gallayová, Magdaléna Pichlerová, Branislav Olah, Ján Supuka)
29-30	Ekodivadlo alebo zápisky z rokov 1997-2001 (Branislav Olah)
31-32	Vzdelávanie v súvislostiach (Zuzana Gallayová)
33	Hra na jitrň radost (Miroslav Nevrlý - Karpatské hry)
34	Ako na eko-leto

Dačo sa udialo

Dačo sa udialo

Prvácky „teambuilding“

Tohtoroční prváci bakalárskeho štúdia programu Ochrana a využívanie krajiny mali o zábavu postarané už od prvého dňa svojho pôsobenia na univerzite...a za univerzitou. Tu sa totiž konal pre nich tzv. „teambuilding“. Pripravili ho vyučujúci Zuzka Gallayová, Magi Pichlerová, Igor Gallay a Braňo Olah spolu so študentom – skautom Martinom Cerovským (Cerom). Cero sa postaral o pestrú ponuku hier, či už zo skautingu alebo zo skúseností z intuitívnej pedagogiky.

Plodobranie vol. 5

V októbri sa konalo opäť Plodobranie, oslava jesenných plodov, ktoré má za cieľ upriamiť pozornosť na ohrozenosť starých a krajových odrôd ovocia, najmä jabloní a hrušiek. Tento rok nebola jeho dejiskom mestská radnica, ani zasadačka na FEE, ale vstupný vestibul TUZVO. Študenti z predmetu Envirovýchova robili počas celého dňa osvetu starým odrodám a vysvetľovali, prečo je dôležité chrániť toto prírodnokultúrne dedičstvo.

Živé absolventky FEE

27. októbra 2015 sa navštívili svoju alma mater Mirka Piláriková a Janka Udvardiová. Obe začínali ako študentky – dobrovoľníčky v environmentálnej výchove a dnes pracujú v Centre environmentálnej a etickej výchovy Živica. Mirka ako manažérka programu Zelená škola a Janka na projekte lokálnej meny Živec vo Zvolene. V stretnutiach s absolventmi budeme pokračovať. (zatiaľ čítajte rozhovory s nimi: www.tuzvo.sk/fee)

Máme zastúpenie v pracovnej skupine zameranej na škrupoviny

Doktorand FEE, Ing. Michal Pástor, sa stal členom medzinárodnej

pracovnej skupiny zameranej na škrupoviny, v rámci medzinárodného stretnutia pracovnej skupiny s názvom „1st EU-FRIN Shell Fruit Species Working Group Meeting“, ktoré sa uskutočnilo 10. – 11.11.2015 v Budapešti. Na stretnutí Michal vystúpil aj so svojim príspevkom o gaštane jedlom, ktorému sa venuje.

Verejná zbierka kníh do knižničky FEE

23. novembra 2015 pribudli do knižničky pri CopyCentre na FEE nové prírastky. Ak sa stále nájdu sa vo vašich poličkách knihy, ktoré ste už prečítali alebo len tak bez povšimnutia ležia u vás doma a vy neviete čo s nimi, doneste ich do knižničky! Dávať ich tam môžete počas celého roka, rovnako ako aj požičiavať si nové.

FEE na Veľtrhu vysokých škôl

Aj tento rok sa naša fakulta prezentovala na viacerých veľtrhoch vysokých škôl. Na stánku Technickej univerzity sa spolu stretli zástupcovia študentov všetkých fakúlt, aby inšpirovali stredoškóľakov dať si prihlášku práve na našu školu.

Diskusia o etike médií

24. novembra 2015 sa uskutočnila v knižnici SLDK diskusia s Andrejom Návojským z Nadácie Milana Šimečku, ktorý spolupracuje aj so Sokratovým inštitútom. Realizuje ho CEEV Živica a garantuje naša Technická univerzita. Andrej diskutoval s prítomnými o etike médií v rozvojevej spolupráci z kritického uhľa pohľadu. Načrtol témy ako „rozvojová pornografia“, komplex „bieleho spasiteľa“ či vnímanie Afriky. Prečítajte si aj novú učebnicu Globálne vzdelávanie – kontext a kritika, ktorú nájdete v knižnici SLDK alebo si pozrite videjka v e-learningu na www.sokratovinstitut.sk.

Slatinka učí – frflať nestačí

Baby zo združenia Slatinka sa vracajú k našim študentom radi a často. Veď sami u nás vyštudovali. V súčasnosti sa v Slatinke venujú viacerým témam, o ktorých prišli porozprávať do knižnice SLDK. O tom, že ak chceme meniť mesto, v ktorom žijeme, tak frflať nestačí prednášala Maťa Paulíková v decembri.

Zápočty odovzdané!

O dva dni na to, čo študenti počúvali v knižnici SLDK Maťu zo Slatinky, sa sami dostali do úlohy prednášajúcich. 3. decembra tu totiž verejne obhajovali svoje semestrálne práce z Envirovýchovy. Celý program moderovala študentka Adriana Zemenčíková. O tom, čo sa študáci naučili a s čím sa počas realizácie prác potrápili, prezradili publiku, v ktorom sa nachádzali aj viacerí absolventi fakulty (patrične hrdí na jej súčasných študentov).

Peniaze či ľudia?

O tom, či robia mesto úspešným peniaze alebo ľudia, prišiel 17.12. porozprávať na Mestský úrad vo Zvolene Saamah Abdallah. Saamah je výskumníkom v New Economic Foundation v Londýne a zároveň tohtoročným lektorom Sokratovho inštitútu. Podľa neho úspech človeka, rovnako ako aj krajiny, nemožno hodnotiť len podľa konta. Rozprával preto o Happy Planet Index, ktorý vyvinuli v Londýne.

Veganoce 2015 a Vegánsky večer v novom šate

V Hubeeryi sa v predvianočnom čase opäť konalo slávnostné hodovanie, samozrejme bez kaprov a iných zvieratiek na tanieroch. Nechýbali tradičné vianočné pokrmy, ako (vegetariánska) kapustnica, ale aj všakovaké sladké a slané netradičné bezmäsité pochúťky. V novom roku sa miesto konania vegánskych večerov (večerí) zmenilo. Vo februári 2016 sa konal „Las vegan“ večer už v BarBare a novinkou bolo jeho spojenie

s večerom spoločenských hier. A tak sa popri ochutnávaní dobrôt jeho návštevníci bavili pri kartách, pexese, Bangu či iných hrách.

Živé rieky sú verejným záujmom

Združenie Slatinka 9. februára opäť navštívilo knižnicu SLDK, tentokrát s témou Verejný záujem – záujem verejnosti. Za všeobecným názvom sa skrývali veľmi konkrétne príklady. Ako môže verejný záujem zastaviť stavbu priehrady ilustrovala Janka Pavlíková na príklade tradičného národa Saamov v Nórsku, ktorí sa v 90-tych rokoch postavili proti výstavbe priehrady. Združenie Slatinka v knižnici tiež predstavilo kampaň Za živé rieky, ktorú majú na svedomí viaceré organizácie ako aj jednotlivci. Súčasťou prednášky bolo aj premiérové premietanie rovnomeného dokumentu (ktorý snáď niekedy uvidíme aj v TV).

Nevyučujeme len vysokoškolákov

Vyučujúci a doktorandi z FEE si občas zájdu aj na stredné školy, aby prezentovali oblasti výskumu a témy, ktorým sa na fakulte venujeme. Veríme, že sa nám aj týmto spôsobom podarí zlákať zopár nadšených stredoškolákov, aby išli študovať práve k nám. Občas zavítame dokonca k mladším ročníkom, ako napríklad naša

Marcová burza vrúbľov starých odrôd ovocných drevín

kolegyňa Zuzka Perháčová. Vo februári predstavila biológiu trochu inak žiakom základnej školy v Hliníku nad Hronom.

O rozvojovej (ne)pomoci

Etnológ, filmár a lektor Sokratovho inštitútu Tomáš Ryška prišiel 18. februára na pôdu TUZVO otvoriť kontroverzné témy súvisiace s rozvojovou pomocou. Nie vždy totiž môže byť takáto „pomoc“ prínosná. Tomáš vychádzal pri prednáške z filmu Zajatci bieleho boha, ktorý natočil v Thajsku v prostredí kresťanských misií (film je dostupný na YouTube). Jeho ukážky komentoval aj na počas hodiny a pol strávenej s študentmi, vyučujúcimi a záujemcami z verejnosti. Ak chcete zistiť viac, aj o týchto témach píše v učebnici Globálne vzdelávanie – kontext a kritika, ktorú nájdete v knižnici SLDK.

FEE v Belehrade

Náš kolega Tomáš Lepeška sa vo februári zúčastnil na odbornom seminári transferu skúseností, ktorý v rámci plnenia úloh zo 7. zmiešanej hospodárskej komisie medzi Slovenskom a Srbskom usporiadalo Veľvys-

lanectvo SR v Belehrade. Na seminári sa prezentovali najmä skúsenosti dobrej praxe v oblasti ochrany vodných zdrojov a manažmentu vodného hospodárstva.

Ples FEE 2016

Vo štvrtok 18.2. 2016 sa v starej menze na internáte Ľudovíta Štúra plesalo. A nie hocako, ale v štýle rock'n'roll. Či už to bolo pôstom alebo inými dôvodmi, kvôli malému počtu záujemcov na plesoch iných fakúlt z TU sa ples spojil spolu s Drevárskou fakultou a tiež Fakultou environmentálnej a výrobnnej techniky. Tanečný večer moderovala absolventka FEE Mirka Piláriková zo Živice. Obohatením bola tombola, v ktorej sa dala vyhrať napríklad exkurzia do piešťanského pivovaru ŽiWell.

Mykologický seminár

FEE v spolupráci so Slovenskou mykologickou spoločnosťou pri SAV usporiadala 3. marca už tretí seminár s názvom Diverzita a ekológia húb. Aj takýmto spôsobom sa snažia odbornej, ako aj laickej verejnosti priblížiť tajomný a pestrý svet ríše húb, ktorá býva bohužiaľ často opomínaná.

Burza vrúbľov 8.3.

V spolupráci s knižnicou SLDK vo Zvolene a združením GenoFond usporiadali študenti a učitelia FEE akciu Burza vrúbľov, kde mali záujemcovia z blízkeho i vzdialenejšieho okolia možnosť vziať si vrúbľiky zo starých a krajových odrôd jabloní, hrušiek, marhúľ či čerešní. Súčasťou podujatia bola aj prezentácia štepenia a ovocinárske poradenstvo.

Videovečer o Venezuele

Študentky FEE Vladimíra Dekanová a Andrea Plechová boli vo Venezuele. A keďže toho zažili viac než dosť, rozhodli sa o svoje cestovateľské zážitky podeliť na Videovečer, po čase opäť organizovaný Katedrou biológie a všeobecnej ekológie. Zúčastnilo sa ho okolo 30 ľudí, ktorí mali zároveň možnosť ochutnať pravý venezuelský rum.

Vítanie jari

Vítania jari a jesene sú jednou z najdlhšie trvajúcich tradícií na FEE. Tentokrát sa na lúke nad Borovou Horou rozohrel oheň deň po jarnej rovnodennosti. Okolo neho do neskorých nočných hodín posedávali

V máji sa uskutočnil aj Fotokurz pre študentov a pracovníkov fakulty, ktorý viedol doktorand Radovan Pondelík.

a muzicírovali študenti nielen z FEE, ale aj z ostatných fakúlt, ako aj ich kamaráti. Zdá sa, že akcia sa naozaj rozrastá.

Facebook FEE ožil

V posledných mesiacoch chytila oficiálna stránka Fakulty ekológie a environmentalistiky na Facebook-u nový dych. Snažíme sa spraviť ju atraktívnu pre našich študentov i pedagógov, ako aj pre záujemcov zo stredných škôl, ktorí premýšľajú o štúdiu u nás. Pravidelne ju zaplňajú rozhovory s úspešnými absolventmi, pohľadnice

s fotografiami študentov, ale aj iné posty, z diania u nás i vo svete. Teší nás, že počet fanúšikov presiahol číslo 1000.

Nové tričká FEE

Ak máte radi FEE a chcete to dať vedieť všetkým, môžete si kúpiť nové modré tričko s logom fakulty v Copy centre - na prízemí FEE. Veríme, že v budúcnosti sa nám podarí vylepšiť jeho dizajn.

Dni Zeme vo Zvolene

Združenie Slatinka v spolupráci s viacerými inštitúciami, aj s FEE, pripravila ďalší ročník Dní Zeme. Súčasťou podujatia bola cestopisná prednáška stopovaní naprieč Nórskom a Fínskom od nášho absolventa Kuka, vegánsky piknik na Laniciach, exkurzia, koncert a mnoho ďalšieho. Dopoludnia 27.4. sa na ZŠ v Lieskovci konal výukový program o včelárstve. Škoda len, že tradičné aktivity a infostánky na Laniciach neumožnil dážď. Aj napriek tomu bolo super.

Terénne cvičenia na jar sú vždy radosť. Študentky robia zápis na Mapovaní biotopov. Foto R. Pondelík

Univerzity by mohli byť najdôležitejším prvkom, „spoločnosti“

ROZHOVOR S VLADMÍROM ŠUCHOM

Súčasná spoločnosť čelí viacerým výzvam. O tom, že by v ich riešení mohli byť významným prvkom práve univerzity sa dozvieme z rozhovoru s VLADMÍROM ŠUCHOM. Z alma mater – Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave sa presunul do Bruselu. V súčasnosti tam zastáva najvyšší nepochitický post v Európskej komisii, ako generálny riaditeľ jej Spoločného výskumného centra.

Aké je pozadie, ktoré musíme poznať, keď sa chceme rozprávať o univerzitách a ich problémoch?

V súčasnosti sme v zajatí cyklu, ktorý začal niekedy v osvietení. Dovtedy nebol praktický rozdiel medzi vedou, vedcami, učiteľmi a umelcami. Potom sme sa od toho začali vzdalať. Veda a umenie nastúpilo každé na vlastnú cestu. Postupom času, ako sa veda štrukturovala, sme všetci zliezli do tých najhlbších útrob našej špecializácie. Cítíme sa tam veľmi dobre, pretože sme všetci veľkí špecialisti, ale ako keby nemal kto riešiť veľké problémy spoločnosti. Tieto problémy totiž nie sú ani o fundamentálnej fyzike, špecializovanej chémii, biológii alebo psychológii. Všetky veľké problémy, ktoré máme - výzvy našej spoločnosti, sú komplexné systémy. Z môjho pohľadu by mala nastať renesancia, kde by sme sa aspoň čiastkou našej mysle snažili dostať do toho integrovaného štádia, kde by sme sa pozerali na problémy opäť holisticky a snažili sa ich chápať ako komplexné systémy.

Myslíte si, že vysoké školstvo prechádza krízou?

Nenazval by som to krízou, ale zmenou. Postavenie učiteľa sa mení s tým, ako sa menia študenti, spoločnosť a procesy. Tak radikálne sa nemenili relatívne dlhú dobu pred tým. V súčasnosti sú aj prírodné procesy, ktoré sú aj kvôli globálnemu otepľovaniu, menej predvídateľné. A to isté sa deje aj v sociosfére alebo v antroposfére. Tým, že sme viac a lepšie prepojení, svet sa

stáva menším a aj socioprocesy sa stávajú rýchlejšími.

Čo z toho vyplýva?

Mladá generácia ľudí vyrastá na iných technológiách a s tým zákonite súvisí aj zmena ich správania sa a zmena pohľadu na svet. Neznamená to, že títo ľudia sú sociopati alebo psychicky narušení, ako sa ich snažíme kategorizovať do rôznych hyperaktívnych disfunkcií. Sú jednoducho iní. Pravdou je, že je oveľa ťažšie udržať pozornosť, koncentrovať sa a že deti a študenti prichádzajú do vyučovacieho procesu s úplne inou výbavou poznatkov ako ich rodičia. Učiteľ tiež už nie je jediný zdroj poznatkov a táto skutočnosť radikálne mení i jeho úlohu. Zdrojov informácií je také množstvo, že ich získavanie už nie je problém, a teda to už do budúcnosti nebude úloha učiteľa. Učiteľ nie je výlučný zdroj poznatkov a informácií, ale mal byť navigátorom a animátorom celého procesu. To je jedna časť alebo jedna strana mince.

„Učiteľ nie je výlučný zdroj poznatkov a informácií, ale mal byť navigátorom a animátorom celého procesu.“

Aká je tá druhá časť?

Druhá časť súvisí s tým, že študentov treba zaujať a motivovať. Je veľmi ťažké motivovať niekoho od základných poznatkov, od toho najjednoduchšieho, k zložitejšiemu.

Myslím, že by sme mali postupovať od zložitého k základnému a potom späť k zložitému. Keď učíme, mali by sme ukázať procesy, ktoré sú v živote bežné a potom ich rozobrať na detaily. Treba začínať od toho, čo ľudia poznajú, aby sme ich vtiahli do príbehu. Aby sme ukázali veci, ktoré sú pre život dôležité. Potom bude aj motivácia študentov prirodzenejšia. Nie ako keď sa začneme naspamäť učiť periodickú sústavu prvkov, alebo základy matematiky a nemáme potuchy načo nám to bude.

Čo by teda malo byť úlohou univerzít?

Úloha univerzít je veľmi zložitá a veľmi dôležitá. Z môjho pohľadu by univerzity mohli a mali byť najdôležitejším prvkom spoločnosti. Ale to spĺňajú naozaj len tie univerzity, ktoré sú hlavou niekde v stratosfére, v oblakoch najkvalitnejšieho výskumu a vízií. Posúvajú svetové poznanie ľudstva dopredu, ale zároveň sú pevne nohami na zemi. Poznajú realitu života, poznajú realitu svojho regiónu, svojho mesta a kombinujú obidve tieto dimenzie. Potom v takom univerzalistickej zmysle sú schopné zapojiť tie svoje rôzne zložky do riešenia holistických problémov. A v tomto sa mi zdá, že univerzity, nielen na Slovensku, prakticky kompletne zlyhávajú. Do budúcnosti vidím úlohu univerzít v ich opätovnej „univerzalizovanosti“. Tak, ako je to v ich názve a ako to bolo v minulosti, kedy boli univerzálnym zdrojom celostného poznania. Lebo dnes sú konfederáciou čiastočiek, klastrov, ale nedochádza k tej integrácii.

Máte praktickú skúsenosť so snahou o podobnú „univerzalizáciu“?

Na fakulte som raz navrhol, aby sme mali povinný seminár pre všetkých doktorandov, v ktorom by doktorand minimálne raz sa semester prezentoval pre svojich kolegov svoju prácu. Sú tu geológovia, chemici, biológovia, geografi, environmentalisti, čiže 5 základných odborov pokope (PriF UK v Bratislave – pozn. redakcie). Aby biológ bol schopný vysvetliť geológovi, o čom hovorí, aby sa vzájomne začali počúvať. Bolo však neuveriteľne ťažké to presadiť. Každý si myslel, že som blázon. Že to je úplná strata času, že nebudú schopní to vysvetliť. Pokiaľ však neviete vysvetliť napr. vašej mame, o čom je vaša práca, tak tá práca je úplne zbytočná. My jednoducho musíme vedieť vysvetľovať, na čo tie veci sú, lebo spoločnosť to platí a my musíme zároveň vedieť potreby spoločnosti riešiť.

Čiže by sme mohli povedať, že aj prírodné vedy by mali viac komunikovať s humanitnými?

Absolútne.

V akej konkrétnej podobe by sa to malo diať?

Tých nástrojov a možností je veľa. V prvom rade tu musí byť vôľa komunikovať. Aby sa prírodné vedy nestavali k spoločenským/humanitným vedám ako k menejcenným. Aby nastal súzvuk. Prvá základná podmienka je interakcia. Mali by existovať spoločné tímy, kde ľudia z rôznych oblastí prídu do styku. Kde sa začnú rozprávať. Toto je jeden zo základných atribútov kreativity a inovácie. My stále vo všetkých dokumentoch hovoríme o inováciách. Búšime sa do prs, že chceme inovovať, ale inovovať nemôžeme v monokultúrnom prostredí. Lebo keď sme všetci rovnakí alebo viac - menej rovnakí, tak nemáme žiadny stimul. Inovácie prichádzajú vtedy, keď sa stretnú veci, ktoré sa zvyčajne nestretávajú. Čiže základná premisa je diverzita. A to je rôznosť kultúr, rôznosť názorov, disciplín, osobností.

Ako by mal reagovať na túto potrebu učiteľ?

Učiteľ že by mal odchádzať od formálneho učenia k neformálnemu. To je to, čo je nesmierne dôležité. Učiť zážitkom. To nie je nič nové. Komenský to hovoril už stovky rokov dozadu. To je to najdôležitejšie, aby to bolo pestré, mohli ste si veci chytiť, urobiť, vyskúšať. Aby projekty boli multifunkčné. Dobré zložené z rôznych prvkov. Lebo vy tým, že robíte projekt, tým sa nenaučíte len obsahovú stránku, ale sa naučíte aj komunikovať s ľuďmi. Naučíte sa pracovať v kolektíve, ako vyhľadávať informácie, ako písať, ako prezentovať. Desi-

Mám pocit, že na škole sa akoby pohybujeme v začarovanom kruhu. Študenti hovoria, že ich nebaví to, čo a ako sa učia a sťažujú sa na prístup učiteľov. Učelia sú zasa frustrovaní zo študentov, ktorí sa nepripravujú, neučia a nie sú motivovaní pre štúdium. Z ktorého konca by sa mal tento problém poňať, aby sa začarovaný kruh roztrhol?

Myslím si, že v tomto probléme netreba hľadať začiatok ani koniec. Pokiaľ študent nie je motivovaný a nechce sa mu učiť, je to vždy len chyba učiteľa a nie študenta.

atky vecí, ktoré sú na to nalepené. Keď idete do praktického života, tiež neriešite nejakú vec sami. Od prvého nástupu do práce máte svoj projekt, čo znamená interakciu s ľuďmi a to dnes univerzity neučia. Sú to pritom veci, ktoré sú neuveriteľne dôležité. Všetko pritom musí mať zmysel. Projekty by nemali byť nezmyselné, ale mali byť napojené na úplne konkrétne, vážne veci. Výskumu, implementácie niečoho. Tým pádom sa škola stane oveľa viac integrovaná a oveľa lepšou prípravou pre budúci život. Mala by byť čím ďalej tým menej skúmovkou, ktorá je izolovaná od reálneho života.

Úlohou učiteľa je zapáliť. Ak v tomto učiteľ zlyhá, tak môžu všetci študovať na on-line univerzitách a nemusia chodiť do školy a mať kontakt s učiteľom. Preto si myslím a preto verím, že stála úloha nejakej reálnej, nie len virtuálnej interakcie medzi študentom a učiteľom je v tej iskre, zápale, ktorý musí učiteľ študentovi odovzdať. Pokiaľ to neodovzdá, tak z môjho pohľadu nesplnil svoju úlohu. Fakty zabudnete. Učenie sa faktov je oveľa menej dôležité ako tá motivácia a zápal.

Aký študent by mal vyjsť z univerzity? Aké kvality by mal dosahovať?

To je zložitá otázka. V prvom rade by to mal byť človek. Viacrozmernej človek, ktorý má nadhľad, je schopný komunikovať, interagovať a riešiť problémy, má otvorenú myseľ a vie kriticky hodnotiť a analyzovať veci. Nie iba taký, ktorý vie vymenovať 200 druhov rastlín, ktoré sa nachádzajú vo Zvolenskom okrese. Samozrejme, musí vás niekto naučiť, ako sa tie rastliny určujú a rozlišujú a podobne, ale to vôbec nemusíte vedieť. Lebo to máte v encyklopédiách, na internete, kdekoľvek. Vy totižto nevíte, kam pôjdete pracovať a čo budete konkrétne robiť. Potrebujete však mať celistvý pohľad zrelého človeka, ktorý vie, ako pracovať metodologicky, vie kriticky myslieť, syntetizovať, je kreatívny, inovatívny, vie komunikovať s ľuďmi, prezentovať a je dostatočne sebavedomý. To je to najdôležitejšie, čo tá univerzita má vytvoriť. Preto univerzita musí mať dušu, ktorej časť zároveň tomu študentovi prepožičia.

Do akej miery vaši kolegovia súhlasia s vami v týchto názoroch? Prečo takéto hlasy nezaznievajú silnejšie? Môže ich v tom brzdiť napríklad ministerstvo, alebo podfinancovanie vysokého školstva?

Ja by som vôbec nehľadal problém ani v ministerstve, ani vo financiách, aj keď sú to veci, o ktorých stále počúvame. Keď som mal debaty na univerzite s mojimi kolegami, tak vždy sme skončili pri kritizovaní ministerstva, ako vždy skončíme v kritizovaní toho druhého. Samozrejme, vysokoškolský zákon a plno iných vecí by mohli byť lepšie a treba na tom pracovať, ale nemyslím si, že to je o tom. Vysokoškolský zákon dokonca dáva univerzitám slobodu. Minister nemôže povedať, čo má škola učiť. To je všetko na zodpovednosť univerzít. Samozrejme, že aj peňazí môže byť viac, ale je ich dosť. Tie obrovské miliardy, ktoré idú teraz

do výskumu zo štrukturálnych fondov tu ešte nikdy neboli. To sú miliardy, v ktorých môžeme plávať, len ich treba rozumne využiť. Žiadne ministerstvo ani legislatívny rámec nie sú ideálne, ale dávajú dostatočný priestor pre fantastické vysoké školstvo.

Argument „lebo ministerstvo“ však zaznieva z úst učiteľov veľmi často.

No áno, lebo radi vinu zvaľujeme na niekoho iného. Pretože ak by to tak nebolo, tak viem, že musím stráviť hodiny nad prípravou jednod hodinovej prednášky. Takú prednášku dobre pripraviť môže znamenať aj niekoľko dní práce. A tiež to neznamena, že keď učím povedzme desať rokov, tak učím stále to isté a nemusím sa pripravovať. Samozrejme, tým, že mám viac skúseností, tak sa mi ľahšie učí, ale každá prednáška musí byť iná, lebo tí študenti sú iní. Veď to vidíte na ich očiach, či vás počúvajú alebo nepočúvajú, či musíte do toho vložiť viac energie. Napríklad mňa vždy prednášky stáli neuveriteľné množstvo energie, lebo neznášam, keď ma niekto nepočúva. Čiže mi nestačí, že vidím, že sú študenti fyzicky prítomní a počúvajú ma, ale musím vedieť, že vnímajú čo im hovorím, že ich to zaujíma. Keď to nevidím, tak som z toho sklamaný a snažím sa o to viac.

Keby ste si mohli vybrať, s akými zmenami na univerzitách by ste začali hneď teraz, aby ste zlepšili vyučovací proces?

Napríklad štýl učenia z fixného rozvrhu môžete zmeniť kdekoľvek - na katedre, na fakulte. Namiesto toho môžete mať napríklad nejaké modulové vyučovanie, môžete mať projekty, môžete ísť von, na exkurziu, môžete pozývať ľudí...a o tom to je, učiteľ by mal byť animátorom. Veď koľko ľudí z praxe príde na univerzitu rado zadarmo, lebo sa chcú podeliť. A o čo je to zaujímavejšie, keď niekto príde a povie vám, ako to funguje alebo nefunguje. Flex-

ibilita rozvrhu umožňuje, aby vyučovanie fungovalo projektovo. Na začiatku zadáte projekt a potom už je učiteľ istým spôsobom len konzultant. Prídete, ukážete, porozprávate sa. Nemusí sa to týkať len diplomových prác, môžu to byť aj malé projekty, komunitné projekty, zamerané na riešenie problému v mieste štúdia.

U nás na škole už funguje niekoľko podobných iniciatív. Časť výučby sa odohráva vonku, máme napríklad terénne cvičenia. Ale narážame na to, že keď idú študenti na exkurziu, tak prvá otázka, ktorú vyučujúcemu položia, znie: „A kedy skončíme?“ Nie je to napríklad aj tým, že na školu sú prijímaní študenti bez prijímacích pohovorov a teda aj takí, čo o štúdium nemajú záujem?

Problém s vysokými školami je komplexný a existuje tu veľa premenných, na ktoré sa treba pozrieť. Ja si nemyslím, že by mali byť prijímačky veľmi prísne. Čo má byť prísne, sú nároky. Po prvom ročníku by mali odísť študenti, ktorí tam nepatria. Prijímacie skúšky by mohli byť trochu diskriminujúce, pre mňa predstavujú trochu tradicionalistický prístup. Pretože možno že ste hendikepovaní a nepíše sa vám dobre, lepšie sa vyjadrujete ústne alebo inak. Nehovorím, že škola by mala byť vyslovene 'holubník', a keď je niekto darebák, tak to neznamena, že by sme sa mali na neho usmievať, motivovať ho a trpieť. Tak ho treba vyhodiť.

To sa možno nedeje práve kvôli tomu, že škola dostáva peniaze na študenta.

To je ten problém. Jednoducho nemôžeme predávať diplomy. Všetko je to o prístupe. Ten musí byť otvorený, priateľský, pričom aj v priateľstve akceptujete isté veci. Keď vás niekto podrazí, tak sa povedzme s tým človekom už nekamarátite. Tak je to a tu. Je jasné, čo mám urobiť a keď to neurobím raz, dobre, no neurobím to dvakrát tak to už je zle.

Sú pozitívne príklady v tom, keď sa univerzity vedeli finančne emancipovať? Tie, ktoré si povedali, že nebudú brať toľko a toľko študentov, lebo z nich majú peniaze, ale stavia radšej a elitu a budú peniaze na fungovanie zháňať sami, nie čakať na ministerstvo?

Samozrejme, sú také súkromné vysoké školy. Štátne zasa majú diverzifikované financovanie. Žiadna univerzita nie je na 100% financovaná z verejných zdrojov a o tom to je. Financovanie by malo byť viac zdrojové. Tiež si nemyslím, že je až taký veľký problém v tom, aby študenti platili nejaké peniaze. Systém však musí byť sociálny, to je dôležité. Aby študent mal možnosť si zobrať pôžičku, aby študent zo sociálne slabého prostredia mal redukciu alebo nulové školné, a podobne. Obsesia tým, že štúdium musí byť na 100% zadarmo, nie je dobrá. Prečo by práve vzdelanie mala byť tá výnimka, ktorá je úplne zadarmo? Navyše aj systém, ktorý je dnes zadarmo, nie je úplne zadarmo. Veď koľko máme ľudí, ktorí sú z úplne sociálne slabého prostredia? A nevyberajú si niektorí vysoké školy, ktoré sú blízko bydliska, len preto, že ich to nebude stáť toľko, akoby išli študovať do Bratislavy alebo do Košíc, alebo na tú školu, na ktorú chcú? Nemyslím si, že spoplatnenie by malo byť jediným riešením, ale ani otázkou, o ktorej vôbec nehovorím.

Ako by podľa vás malo vyzeráť doktorandské štúdium?

Môj názor je, že ten, kto nie je dobrý a neposúva hranice poznania dopredu, tak nemôže ani dobre učiť vysokoškolákov, a už vôbec nie na treťom stupni univerzitného vzdelávania, ktorým je doktorandské štúdium. Tam už musia byť špičkoví ľudia, ktorí sú vo svetovej špičke. Myslím si, že PhD. prácu by nemal viesť človek, ktorý nie je medzinárodne uznávaný. Každá PhD. práca by mala posunúť hranice ľudského poznania dopredu. Nemusi za to dostať práve Nobelovu cenu, ale musí to byť niečo nové, inovatívne. Zároveň ale nehovorím

ale, že PhD. študent by mal zákonite zostať na univerzite a byť vedcom. Ale je to vedecká výchova a ten človek by sa mal naučiť vedecké metódy a ovládať ich na tom, čo nazývame hranica poznatkov. Ľudia, ktorí sú priemerní a nie sú toho schopní, by takéto veci ani nemali robiť. Aj keď to asi nie na Slovensku štandardný názor.

Dala by sa podľa vás využiť aj komunita absolventov (alumni komunita), na to, aby sa zefektívnila výučba na vysokých školách? Deje sa to už niekde u nás?

Ja viem o jednom dobrom príklade. Absolventi Fakulty manažmentu z Univerzity Komenského založili také spoločenstvo absolventov, ktoré nazvali Manageria, kde sa snažili pomáhať svojim mladším kolegom, ktorí boli ešte na škole jednak s rôznymi tréningami, kurzami, mentoringom. To sa mi zdalo ako veľmi zaujímavá iniciatíva. (od roku 2008 vystupuje Manageria pod názvom Nexteria a organizuje napr. Leadership Academy, ktorú podporuje aj prezident SR – pozn. redakcie)

Ste autorom knihy Aby univerzita mala dušu. Čo si vy pod tou dušou univerzity predstavujete?

To je podobné, ako keby som sa ja vás opýtal, čo si myslíte pod láskou. Je to ťažké definovať. Ale je to atmosféra, étos, ktorý sa musí vytvoriť spojením personálnych duší a étosov tých ľudí, ktorí tam fungujú. Učiteľov, študentov, ale aj laboratórnych či administratívnych pracovníkov. Atmosféra a dynamika univerzitného prostredia vás musí osloviť, keď do toho priestoru vstúpíte. A ten buď cítite alebo necítite. Ako lásku buď cítite alebo necítite. A súvisí to aj s motiváciou študentov. Keď sa vytvorí atmosféra, všetko ide ľahšie, je tam oveľa viac entuziazmu. A neplatí to len pre univerzity, ale aj pre organizácie, firmy, spoločenstvá, mestá, či celé krajiny. Ja som to zažil veľakrát. Buď som niekde prišiel a cítil prázdno, alebo som prišiel a cítil som dynamiku. A to má aj vplyv na ľudí, ktorí sa

v tom priestore pohybujú. Pokiaľ je každý zatvorený, každý na každého kašle, nič sa tam nedeje, odrazí sa to na atmosfére.

Ako túto dušu vytvoriť a udržiavať?

Nie je to jednoduché, ako udržanie lásky nie je jednoduché. Každý do toho musí niečo priniesť, ale mal by to byť najmä manažment. Čím vyššie postavenie, tým väčšia zodpovednosť. Študent má tú zodpovednosť najmenšiu. Ten keď príde, tak ho univerzita musí vziať a musí ho to nejakým spôsobom vychovávať a otvoriť jeho potenciál, ktorý má každý v sebe. Možno to znie naivne, ale tak to je. Ak to tak je, potom sú výsledky perfektné. Je to o tom, ako sú tí ľudia ochotní pracovať, nie o tom, ako si robiť výkazy práce, zapisovať sa, klamať a ulievať sa. Je to o tom, že odovzdám niečo navyše, urobím viac a chcem.

Ako vnímate pozíciu vedy a výskumu na univerzitách? To že sú viac cenené vedecké publikácie, ako výučba a jej kvalita, sa tiež môže odrážať na laxnom prístupe k pedagogickej praxi.

Je ťažké pôsobiť na univerzite. Musíte byť aj dobrý učiteľ, aj dobrý vedec, ale aj človek, ktorý rozumie spoločnosti. A u mnohých to musí byť aj manažér. Lebo mnohí špičkoví učitelia a vedci musia zároveň aj riadiť svoje projekty, ktoré získavajú. Čiže musíte mať aj schopnosť zorganizovať si svoju robotu, zorganizovať si tím atď. Pýtali ste sa na hodnotenie. Každé hodnotenie je istým spôsobom limitujúce alebo zavádzajúce. Neexistuje ideálne hodnotenie. Čiže počet vedeckých článkov a citácií je zaujímavým a potrebným indikátorom, ale nie jediným. Samozrejme, musí byť citlivo využívaný pre rôzne odbory a oblasti vedeckej činnosti. V humanitných vedách povedzme nie je také ľahké publikovať články ako vo vedách prírodných. Tam dlhšie obdobie pracujú na nejakej téme a skončiť to môže knihou. Je to úplne odlišný typ práce. Porovnávať je teda veľmi ťažké a musí sa to robiť opatrne a citlivo. Preto aj v hodnotení treba byť viacrozmerný a treba

obraz nie je veľmi dobrý. Je to spojené aj s veľkým odlivom študentov, napríklad do Českej republiky. Možno ešte dôležitejším ukazovateľom je to, či sa študenti, ktorí odídu študovať inde, aj vrátia. Často tomu tak nie je.

Zhovárali sa **Andrea Uherková a Viera Minarovičová** (redakcia eFEEktu).

*v rozhovore sa strieda používanie slov univerzita a vysoká škola, pričom význam sa v tomto prípade nerozlišuje, berú sa ako synonymá.

redefinovať excelentnosť. A tu sme ďalšej kríze ktorú vidím. Je ňou kríza vedeckej / pedagogickej excelentnosti. Tá sa zväčša chápe počtom publikácií a citácií. Ale mala by byť viacrozmerná a definovaná oveľa širšie a viac kvalitatívne ako kvantitatívne. No kvalitatívne hodnotenie vyžaduje aj čestných, rigorózných a nepodplatiteľných hodnotiteľov. Preto sa viac uchyľujeme k tým kvantitatívnym. Lebo nie sme takí.. Keď niečo nie je dobré, tak by sme si to mali povedať. My to zahrabávame pod koberec a tej špiny tam už máme strašne veľa. Všetko sa dá obísť. Vytvoríme nové časopisy a môžeme v nich publikovať, navzájom sa citujeme, aby sme mali body. Znamená to však, že sme dobrí? Neznamená. A o tom to je. Sypať si prach do očí vedie k úpadku. Iba zdravý ekosystém môže hýbať veci dopredu.

A keby ste porovnali ostatné európske krajiny so Slovenskom, čo sa týka tohto prístupu?

Nezaoberám sa detailne hodnotením univerzít. Používam a pozerám len hodnotenia, ktoré sú k dispozícii. Keď vidíte tie rôzne kvantitatívne aj kvalitatívne hodnotenia, tak sú lepšie, ako slovenské. Najviac ma mrzí porovnanie s okolitými krajinami. Ten

prof. RNDr. Vladimír Šucha, DrSc.

Generálny riaditeľ Spoločného výskumného centra Európskej únie a autor knihy Aby univerzita mala dušu (VEDA, 2010)

Vzdelanie: Prof. - Univerzita Komenského (2002), DrSc. - Univerzita Komenského (2000), Doc. - Univerzita Komenského (1995), CSc. - Slovenská akadémia vied, Bratislava (1991), RNDr. - Univerzita Komenského (1985), Vysokoškolské štúdium, Prírodovedecká fakulta UK (1985-1980)

Pracoviská a významné funkcie: Generálny riaditeľ Spoločného výskumného centra Európskej Komisie (2014), Zástupca generálneho riaditeľa Spoločného výskumného centra Európskej Komisie (2012-2013), Riaditeľ direktoriátu pre vzdelávanie a kultúru Európskej komisie, Brusel (2006-2012), Riaditeľ Agentúry na podporu výskumu a vývoja, Bratislava (2005-2006), Predseda Rezortnej koordináčnej skupiny pre európske záležitosti na MŠ SR, Bratislava (2004-2005), Tajomník Misie SR pri Európskej únii zodpovedný za

vedu, vzdelávanie a kultúru, Brusel (2000-2004), Prírodovedecká fakulta UK (1993-2013), Bratislava zaradený ako odborný asistent, docent, profesor (neplatené voľno počas výkonu funkcií v Bruseli a v APVV), Geologický ústav SAV, Bratislava zaradený ako študijný pobyt, aspirant, vedecký pracovník (1985-1993)

Publikačná činnosť: počet vedeckých recenzovaných publikácií v periodikách a zborníkoch: 100, monografie: 2, učebné texty pre študentov: 2, citácie vedeckých prác: cca 550

Vedecká výchova: 7 ukončených PhD. prác

Projekty: Hlavný riešiteľ alebo člen riešiteľského kolektívu 15 medzinárodných projektov a 10 domácich projektov
Členstvo vo vedeckých organizáciách: Spoločnosť pre výskum a využitie ílov (člen výboru), Slovenská geologická spoločnosť (člen), US Clay Minerals Society (člen), Člen komisie Clay Minerals Society pre strednú a východnú Európu (1996-1999), Mineralogical Society of UK (člen)

Naučiť sa učiť

Miriam Semjanová

Vyšťudovala som matematiku. Podľa mňa krásnu vedu, ktorú som sa rozhodla spoznávať ďalej ako doktorandka. Okrem toho som vždy chcela učiť, a práve to bolo súčasťou mojej začínajúcej akademickej kariéry.

Doktorandské štúdium je určené študentom, ktorí sú dobrí v tom, čo robia a chcú ďalej pokračovať vo vedeckej kariére. Takto som sa ocitla niekde na pomedzí začínajúceho mladého vedca, večného študenta ale aj novopečeného pedagóga. Dôležitosť poslednej role je však z môjho pohľadu pri príprave doktoranda dosť opomínaná.

To, že niečomu človek rozumie ešte neznamená, že to vie aj vysvetliť a už vôbec nie, že to vie niekoho ďalšieho naučiť. Počas štúdia na vysokej škole je pomerne málo predmetov, kde by si bežný študent mohol rozvíjať zručnosti potrebné pre pedagogickú činnosť, a preto sú doktorandi v podstate hodení do vôle učenia bez hocijakej prípravy. Prvák doktorand je postavený pred skupinu študentov, často len o pár rokov mladších od neho či nej, a snaží sa dostať zo seba to najlepšie. To, či sa mu to darí, môže často len hádať.

Kráčajúc z jedného z mojich prvých odučených cvičení som rozmýšľala, aké to cviko bolo. Pochopili študenti preberanú látku? Zvolila som správny prístup, vhodné príklady? Mám byť priateľská alebo autoritatívna? Ako motivovať študentov aby videli krásu predmetu a sami sa chceli ďalej vzdelávať? A prečo nie je človeka, ktorý by mi s týmito všetkými otázkami pomohol? Posmelil ma a povedal mi AKO učiť, keď mi na tom záleží?

Zároveň mi už dlhšie hlavou vrtalo, do akého projektu sa v blízkej dobe pustím. Šťudovala som na Sokratovom inštitúte, kde mojim zadaním bolo zrealizovať mikroprojekt, ktorý bude mať zmysel

Výborný spíker Lukáš Bakoš z Maxman Consultants porozprával o tom ako dobre prezentovať. Dozvedeli sme sa napríklad aj to, že menej je vždy viac.

a dopad na komunitu v ktorej žijem. Spojením týchto faktorov bol zrazu nápad na svete. Vytvorím priestor pre doktorandov, ktorí učia, taký, kde by sa mohli dozvedieť ako učiť lepšie a efektívnejšie. Priestor, kde môžu zdieľať svoje trápenia ale aj skúsenosti s ostatnými doktorandmi, ale aj konzultovať s odborníkmi a mať priestor na otázky o tom, ako učiť na vysokej škole.

Z tohto nápadu vznikol projekt Naučiť sa učiť. Séria seminárov na rôzne témy súvisiace s výučbou na vysokej škole. Zakaždým nový lektor, nový pohľad na veci. A k tomu možnosť pre doktorandov navštíviť si cvičenia navzájom, a tak získať inšpiráciu a neuveriteľne cennú spätnú väzbu na vlastnú výučbu.

Ako sa ukázalo, záujem zo strany doktorandov bol väčší, než som očakávala. Kapacity sa rýchlo naplnili a ohlasy po každom seminári boli pozitívne. Pedagogické vzdelávanie doktorandov sa zdá byť akási nezaplátaná diera na trhu, ktorú by bolo dobré začať zapĺňať, pretože kvalita vyučovania vysokoškolských pedagógov sa začína budovať práve tu.

Účastníci seminára

Miriam Semjanová, absolventka a v súčasnosti aj členka tímu Sokratovho inštitútu

Aby deťom včely neuleteli

MICHAELA MICHALOVÁ

Dňa 27.11.2015 sme si so spolužiačkou Darinou Tomkuliakovou vyskúšali odučiť výučbový program na tému Včely-opelenie, na 1. ZŠ vo Zvolene. Našou cieľovou skupinou boli žiaci šiesteho ročníka, na druhom stupni. Malá zmena prišla v momente, keď nám polhodinu pred výučbou pani učiteľka povedala, že budeme mať piatok, lebo šiestaci šli na exkurziu do Bratislavy, na výstavu Titanic. No keďže nebol priestor ani čas na paniku, vzali sme to športovo, veď to nebol až taký veľký rozdiel. Pomodlili sme sa a pokračovali v prípravách triedy.

Statky-zmätky z neznámeho

Naše pocity boli zmiešané. Tešili sme sa, aj báli zároveň. Nevedeli sme, čo máme čakať a ako aktívni budú žiaci. Decká sa nahrnuli do triedy a sami sa usadili do skupín (keďže to boli pomiešané triedy piatakov, posadali si podľa toho, ako sa poznali/ neriskovali sme premiešavanie skupín, aby fungovala spolupráca v skupinách, čo sme neskôr ocenili). Žiakom sme sa predstavili a ozrejmili sme im danú tému, ktorú budeme prezentovať. Začali sme pojmovou mapou, v strede ktorej bola nalepená fotografia včely. Žiaci okolo nej písali všetko, čo im v súvislosti so včelami napadlo.

Odkiaľ sa tu vzali včely?

Na pripravenej powerpointovej prezentácii sme im ukázali rôzne druhy včiel, ako vyzerajú, spoločne sme ich vzhľad porovnávali. Deti boli aktívne, chodili spontánne k tabuli a písali ich nápady na výkres. Potom sme im povedali niečo z histórie, o tom odkiaľ včely pochádzajú, kam siaha prvá zmienka o včelárstve a demonštrovali sme to na mape. Vyzvali sme žiakov, aby prišli ukázať na mape, kde je India, Čína, Rím, Grécko a Španielsko. Boli sme milo prekvapení, že deti s tým nemali problém a hneď vedeli ukázať tieto krajiny. Spomenuli sme pikošky o tom, ako sa chovali prvé včely, čo je to brtníctvo a ukázali sme im k tomu aj obrázky.

Ukázali sme im rôzne typy úľov, od hlinených používaných v Egypte, cez slamené, až po drevené. Deti boli celý čas v strehu a zapájali sa do debaty. Keď sme im dávali otvorené otázky, spontánne odpovedali a mali záujem o túto tému.

Zatancujme si „tanec včiel“

Vyšantili sa aj pri „včelom tanci“. Po informatívnom výklade o význame tanca včiel sme si ho názorne skúsili. Ako podmaz ku tejto aktivite sme použili bzukot včiel nahratý v mobile, napojený na repráky. S deťmi sme sa pochytili za ruky a krúžili sme okolo lavíc.

Deti mali radosť, že nemusia len sedieť a počúvať nejaký výklad, ale že môžu byť samé aktívne. V triede bola úplne uvoľnená atmosféra a po tomto z nás už úplne opadli počiatočné stresy.

Fuj, ten dymák smrdí

Prečo sú včely a včelárstvo tak dôležité?

S Dadou sme usúdili, že nechceme robiť výučbový program len formou vysvetľovania a tlačenia informácií do hlavy. Chceli sme deti naučiť niečo o včelách zábavnou formou, preto sme zvolili viacero aktivít, ktoré sa prelínali pomedzi informácie.

Keďže naším hlavným cieľom bolo vysvetliť žiakom význam opelenia rastlín včelami, prešli sme na hlavné aktivity, ktoré s tým súviseli, a ktoré mali deťom uľahčiť pochopenie tejto činnosti. Do každej skupiny sme rozdali obálku s obrázkami a úlohou detí bolo roztriediť obrázky na tie, kde sú kvety s včelou a kde sú kvety bez včely. Na základe tohto, mali deti pochopiť, že väčšinu rastlín opelujú včely. Zvládli to rýchlo a pochopili to.

Pre ešte lepšie pochopenie sme sa vrhli na ďalšiu aktivitu s obrázkami pripnutými na motúze. Prvý a posledný obrázok boli kľúčové, ostatné medzi nimi boli poprehadzované. Deti mali zoradiť obrázky podľa správnosti, a pochopiť tak, čo všetko potre-

Ukážka včelích plástov, a včelárskych pomôcok

buje strom k tomu, aby nám dal plody- jablká. Decká sa aktívne hlásili a chodili k tabuli správne zoradiť obrázky. Keď mali všetko správne zoradené, skúsila som odobrať nejaký obrázok aby deti pochopili, že bez toho by už tie jablká neboli. Napr. neboli by bez slnka, vody, a hlavne bez včiel. Na záver aktivity sme sa detí opýtali, či by vedeli popísať význam včiel podľa toho, čo sme si povedali. Reagovali správne, povedali vlastnými slovami, že sú dôležité, že vďaka nim máme zeleninu a ovocie. Spomenuli sme nejaké pikošky o včelách, o tom koľko kvetov musí navštíviť, aby si naplnila medový vačok, čo je asi jedna kvapka medu. Tiež sme spomínali, ako včela doplatí na uštipnutie, ale aj to, že žihadlá sa využívajú aj ako liečebná metóda určitých chorôb.

Výrobky z medu a povinná výbava včelára

Potom sme sa detí pýtali, či poznajú nejaké výrobky z medu, a aké. Poznali toho dosť. Na lavicu sme vyložili niekoľko produktov na ukážku a deti sme nechali voľne si ich prezerať, ovoňať, ohmatať. Ukázali sme im propolis, ktorého „zdravá“ vôňa deti prekvapila. Vysvetlili sme im, na čo ho včely v úli používajú a že sa tiež využíva v zdravotníctve. Ďalej sme vytiahli esá z tašky. Bol to rámik s medzistienkou, a vystavaný rámik s vytočenými bunkami. Vybrali sme aj dymák a včelársku kuklu. O všetkom sme im

hovorili, ukázali ako sa to používa, ukázali sme im aj nejaké fotky v prezentácii a tieto včelárske pomôcky sme im rozdali do skupín. Tie si medzi sebou vymieňali. Páčilo sa im, že si všetko môžu vyskúšať, ohmatať. Mali veľa otázok, napríklad: Prečo ten dymák tak smrdí? Nezídu včely aj pod kuklu? Prečo sú v jednom rámkovi dierky a v druhom nie? A mnoho ďalších otázok. Bola to vďačná aktivita, pri ktorej ich záujem narastal, z čoho sme my dve mali veľkú radosť. Celkovo hodina prebiehala nad naše očakávania a uvedomili sme si, že naše obavy boli zbytočné.

Podme ochutnávať a porovnávať!

Po prestávke sme sa venovali porovnávaním medov (agátového, repkového a medovicového). Porovnávali sme farbu, hustotu a nakoniec aj chuť. Pôvodný plán bol, že im tieto medy s Dadou ponatierame na pláty, no skôr než sme tak učinili, deti ich začali ochutnávať prstom. V podstate to bolo milé, a aj učiteľka skonštatovala že to nevedí, že ho môžu degustovať aj tak, keď ich to tak láka. Tak sme oblátky len nakrájali na menšie kúsky a deti si brali podľa chuti. Najviac im chutil agátový med, ktorý zjedli skoro celý, a pani učiteľkám zas najviac chutil medovicový med. Dokonca prišli aj iné učiteľky od vedľa, keď sa dozvedeli o konzumácii medu. Chutil všetkým.

Spoločná fotka s vyrobenými sviečkami

Medový voňavý darček

Záver našej výučby sme venovali pracovnej aktivite. Deti si precvičili jemnú motoriku a zároveň si vyrobili darček. Vyrábali sme sviečky z včelieho plástu. Na prezentácii sme im ukázali postup, vysvetlili, a pomáhali sme im s ich výrobou. Táto aktivita sa im tiež páčila, dokonca sa pýtali, či si to môžu nechať, čo bolo pre nás samozrejmé, no o tom väčšiu radosť mali, keď zistili, že áno. Mali sme obavy, či sa plásty nebudú pukať, keďže chlad im nerobí dobre a plást vtedy pracuje, tuhne a puká. No hneď po príchode do školy sme ich rozložili na radiátor, a nakoniec mali úplne správnu konzistenciu a boli ľahko ohýbateľné. Deti bez problémov zvládali výrobu voskových sviečok. Tie si dozdobili farebnými vianočnými stužkami.

Po celý čas bola v triede skvelá atmosféra, taká priateľská a pozitívna nálada sa šírila naozaj rýchlo. Popri výrobe sviečok šla v pozadí pustená rozprávka Včielka Maja, ktorá mala tiež veľký úspech. Pokým tí rýchlejší čakali na ostatných, nevyrušovali, ale boli zaujatí rozprávku.

Radosť, samá radosť.. a ostatné pocity na záver

Z pôvodného času 2 vyučovacích hodín, sme náš výučbový program predĺžili na 3 vyučovacie hodiny, po návrhu pani učiteľky. Deti sa v ten deň aj tak neučili, a všetkým sa nám zdalo zmysluplnejšie venovať sa tejto téme ako len tak sedieť v triede a nerobiť nič. A tak sme súhlasili a aktivity sme nerobili urýchlene, ale venovali sme im dostatok času.

Myslím, že sme žiakom pripravili dosť vyčerpávajúci program na tému Včely- opeľovanie. Okrem hlavného cieľa- pochopiť význam včiel, sa deti naučili aj mnohé iné veci a zistili kopec zaujímavostí o včelách. Vyskúšali si rôzne aktivity pohybové, logické, motorické a tiež mohli sami ochutnať med a na záver si vyrobili niečo pre seba.

Pýtali sa nás, či by sme prišli aj inokedy, a aj pani učiteľkám sa priebeh výučby páčil. So žiakmi, učiteľkami a školou sme sa rozlúčili s úsmevom na tvári a neskutočným pocitom šťastia a radosť v srdciach, a s vierou, že si niečo podobné ešte budeme môcť niekedy zopakovať.

Michaela Michalová

študentka druhého ročníka bakalárskeho stupňa štúdia, programu Ochrana a využívanie krajiny

Autorka fotiek: **Mariana Galbavá**

Nie je to len o prednáškach (1997 – 2015)

Žiť to, čo študujeme. Získavať praktické skúsenosti. Dať vedieť o fakulte verejnosti. To boli asi hlavné impulzy, prečo sa mimoškolské veci na fakulte začali diať. Od jej vzniku v roku 1992 sa na fakultnej pôde pohybovali rôzne aktivistické živly, ktorým nestačilo len sedieť na prednáškach, a tak kadečo vymýšľali. Povedali si, že škola by mala ľudí spájať .aj prostredníctvom všakových aktivít, často však so štúdiom a jeho myšlienkami spojených. A že toho nebolo málo

Kúsok nostalgie

Iniciatíva robiť viac a mimo svojho pracovného času išla v mnohých prípadoch aj od samotných vyučujúcich. Či už sa jednalo o štiavnické geologické prechádzky s Dr. Beláčkom alebo premietania zaujímavých filmov a dokumentov s prof. Dudichom (a to v čase, keď sa nedali sťahovať z internetu!) alebo o rôzne diskusie. V podobnom duchu sa pokračovalo na fakulte aj po jej opätovnom presťahovaní do Zvolena, napríklad na príjemných filmovo-diskusných Videovečeroch s doc. Kubovčíkom. Výlety z rôznych predmetov na Slatinku, kde študáci začali chápať mnohé súvislosti, zasa viedli k vzniku občianskeho združenia Slatinka. Za ním stoja naši absolventi, v tej dobe nadšení návštevami tejto dedinky s pohnutým osudom a krásnou prírodou.

Za živou fakultou bol možno aj samotný fakt, že študenti nechodili do školy v pondelok ráno a neutekali vo štvrtok večer, ale osťávali tu celé týždne, často aj na víkendy. Tým sa vytváral väčší a kontinuálnejší priestor na rôzne aktivity.

Kde je pes zakopaný?

Keď sa na to pozrieme, trošku depresívnym pohľadom, vnímame v súčasnosti akýsi útlm pestrého života na fakulte. Rozmýšľaním nad príčinami nás napadlo, či to nie je len tým, že noví študenti nevedia, od čoho sa odraziť či na čo nadviazať. Nepoznajú bohatú históriu diskusných večerov, workshopov, akcií pre verejnosť...niť sa úplne nepretrhla, ale výrazne zoslabla. Skúste sa s nami ohliadnuť do dôb nie až tak minulých a posunúť sa od nich až k súčasným aktivitám na FEE. Ťažko povedať, či úplne mimoškolských. Väčšina z nich vychádza z hodnôt, ktoré sme si osvojili na pôde fakulty a často sa tu mnohé z nich aj realizovali.

Bez zápalu to nejde

Vo Zvolene sa organizovali akosi od začiatku rôzne diskusie a akcie. Študáci aktívni v mimovládnych organizáciách pozývali rôznych hostí či oslovovali svojich vyučujúcich na aktuálne témy (napr. zahrádzanie bystrín, zámer zorganizovať olympiádu v Tatrách, nová technológia v Žiari nad Hronom...). Veď ekológia či „enviro“ sa nedá robiť (a študovať) bez zápalu.

Tráviť víkendy či týždenný tábor na Poľane so skvelou partiou ľudí, urobiť kus práce, nadrieť sa i nasmiať sa a zažiť manažment chráneného územia na vlastnej koži (kosenie, odstraňovanie náletov, čistenie meandrov Kamenistého potoka, údržba turistických chodníkov) – aj to priniesla spolupráca s Karpatským ochranárskym združením altruistov (Z. O. pri CHKO Poľana).

Lov vodných bezstavovcov. Aj takto vyzerajú Dni Zeme vo Zvolene. Foto - KuKo

Život je javisko a všetci ľudia sú len (eko)herci

Vreco s aktivitami študentov (a neraz aj vyučujúcich) FEE sa roztrhlo v roku 1997. Na pripomenutie štokholmskej konferencie pripravili v júni študenti pre verejnosť Svetový deň životného prostredia. Na zvolenské námestie umiestnili informačné panely na rôzne témy, fotografie, tvorivé dielne, remeslá, ale tiež ponúkali stromčeky, skalničky, bylinky a spotrebiteľské poradenstvo. Cieľom bolo nielen informovať verejnosť, ale dať aj vedieť, že je tu nová fakulta, jediná svojho druhu na Slovensku a čím sa zaoberá. Súčasťou tohto dňa bolo aj Ekodivadlo, ktoré ukázalo, že aj na FEE sú herci. Ako hovorí jeho vtedajší režisér, scenárista a rozprávač Branislav Olah: „Predstavenie tvorilo sedem scénok, ktoré jednoduchým spôsobom ukázali najväčšie problémy životného prostredia vo svete ako skleníkový efekt, ozónová diera, odlesňovanie, znečisťovanie ovzdušia, vody, odpady a posledný optimistický obraz s názvom 'Čo sa stane, ak sa nepolepšíme'!“. (Viac o divadle sa dočítate v jeho článku na str. 29). O rok sa pre jej úspech akcia vo Zvolene zopakovala.

Aby sme na Zem našľapovali vnímavo

S rokom 1997 je spojený aj prvý ročník Dňa Zeme, akcie, ktorá vydržala a pravidelne sa realizuje až do súčasnosti (skúšobná otázka: viete, na ktorý deň pripadá?). Spočiatku sa konal na konkrétnych školách, v posledných rokoch sa presunul Deň Zeme do parkov Zvolena, či už za školu, alebo do mestského parku Lanice. Okrem študentov a vyučujúcich na FEE sa na jeho realizácii po

dieľajú aj OZ Slatinka (v ktorej sú tiež absolventi FEE), Správa CHKO Poľana (mimochodom, jej riaditeľka je absolventka FEE), mesto Zvolen, Spoločnosť pre ochranu netopierov na Slovensku, SOS/Birdlife Slovensko, Cykloadventure, o. z. CEPTA (Centrum pre trvalo udržateľné alternatívy) a iné. Deň Zeme je určený primárne pre materské a základné školy, ktoré čaká v tento deň široké spektrum hravých i náučných aktivít, meniacich sa z roka na rok. Deti už zažili rôzne hry, spoznávanie vtáčích hlasov, určovanie bezstavovcov vylovených priamo z jazierka na Laniciach, učili sa triediť odpad, ale aj ho znovu-používať a vyrábať z neho zaujímavé predmety, spoznávali bylinky i zvieracie stopy. Aby sa počas dní Zeme (keďže trvajú zväčša viac dní) prišli na svoje aj 'veľkáči', konajú sa v poobedňajších hodinách rôzne sprievodné akcie. Diskutovalo sa už o Tichej a Kôprovej doline či ťažbe zlata v Podpoľaní. Do parku prišli zahrať dvakrát Geišbergovci, do zámockej kaplnky Katka Koščová.

Nakopnutí envirovýchovou

Mnohé aktivity začali alebo boli súčasťou absolvovania predmetov Environmentálna výchova (ktorý sa na FEE vyučuje od založenia fakulty v r. 1992). Jej súčasťou je najmä práca s deťmi materských, základných a stredných škôl, rôzne environmentálne výučbové programy, „ekohry“ a podobne. Na predmete Metódy environmentálnej výchovy, ktorý pribudol neskôr a učí sa iba praktickou formou na cvičeniach, zasa študenti rozvíjajú zručnosti z Environmentálnej výchovy. Študenti sa počas nich zúčastňujú rôznych exkurzií, návštev ekofariem, tvorivých dielní či zážitkových aktivít, ktoré sú priamo využiteľné vo výukových programoch.

Viacerí našli zmysel v spolupráci so školami či škôlkami, aby najmladšiu generáciu vychovávali k zmyslu pre ochranu životného prostredia. Občas navštívia školy s výukovým programom, ktorý ich naučí, prečo je dôležité chrániť včely, separovať odpad, alebo rozlišovať bylinky

Trochu formalizácie

Študenti FEE už počas svojho pôsobenia v Banskej Štiavnici a neskôr vo Zvolene zakladali aj občianske združenia. V Štiavnici to bolo OZ Mesačná krajina a OZ Oikos, ktoré boli zamerané na environmentálnu výchovu a praktickú ochranu a tvorbu životného prostredia. Vo Zvolene vznikol o. z. PRALES zameraný viac na terénnu prácu, menežment chránených území, pozorovanie a ochranu ohrozených a dáždnikových druhov tetra a hlucháňa či jariabka hôrneho. Viacerí členovia sa po škole zamestnali vo vedecko-výskumných inštitúciách a pralesy chodia skúmať aj do Rumunska či na Ukrajinu. Venujú sa tiež environmentálnym aktivitám, najmä v okolí Žiliny, kde združenie sídli (viac v článku o združení na strane 18).

Aktivity EkoCentra sme prezentovali aj na prízemí fakulty. Foto - A. Uherková

V Štiavnicí sa rodí Ekocentrum

V Banskej Štiavnici sa študenti kadečo vymýšľali (predsa, ešte toľko nevysedávali na internete) a získavali aj nových nadšencov: „Snažili sme sa zapojiť čo najviac študentov, aby sme zabezpečili kontinuitu. Zapojení boli hlavne naši spolužiaci z ročníka, druháci, na ktorých sme mali v tom čase dobré väzby, pár tretiakov a potom noví prváci, ktorých sme oslovili,“ vraví Dodo Gaál, jeden z iniciátorov viacerých aktivít na FEE. Postupne mali potrebu zastrešiť aktivity oficiálnym zoskupením a dali mu názov Ekocentrum študentov FEE. Čo všetko v ňom páchali? Zaviedli napríklad separáciu odpadu na študentskom internáte (zažíva renesanciu...), založili kompostovisko či potravinovú banku. Pri nej sa trochu pristavme. V banke nemusí ísť iba o vydávanie peňazí. V tejto potravinovej sa, ako názov napovedá, sa neuskladňovali peniaze, ale potraviny. A tie sa vydávali, iba keď ste prišli s vlastným obalom, do ktorého vám ich buď nabrali, alebo načapovali. Uplatňovala sa tak bezobalové distribúcia, šetriaca životné prostredie. „Objednávali sme to, o čo bol záujem“, vraví Dodo. A že bolo toho dosť. Na váhu tu študáci kupovali múku (už aj špaldovú), vložky, ryžu, cestoviny, strukoviny, mak, orechy, ale aj sójové kocky. Banka mala aj podsekcie s názvami Bylinná banka, kde boli k dispozícii sušené bylinky, a neskôr aj Bezobalová drogeria, kde nakupovali sprchové gély či saponáty.

Študenti zriadili tiež Distro, ktoré distribuovalo knihy, časopisy či rôzne letáky s eko a enviro tematikou. Po večeroch v rámci Ekocentra premietali filmy, organizovali cestovateľské večery (prezentácie z ciest študentov po svete) či diskusie s rôznymi hosťami z mimovládok.

V štiavnickom období sa vytvorila tiež skupina aktívnych fotografov (napr. Braňo Skokan, Vladimíra Lacková, Juraj Žiak, Šimon Kertys a ďalší) Časť z nich mala výstavy v čajovni a expozíciách

múzea v rámci sprievodných akcií medzinárodného festivalu Envirofilm, následne v Banskej Bystrici, Prievidzi aj v iných mestách. Vtedy vznikla myšlienka organizovať súťaž Študentský fotoobjektív.

Otvárame sa svetu, TunaTU

Ekocentrum z Banskej Štiavnice neupadlo do zabudnutia a po pár rokoch ticha sa skupinka aktívnych študentov od prvákov až po doktorandov rozhodla obnoviť niektoré jeho snahy a myšlienky vo Zvolene. Od roku 2012 fungovali bojové porady jeho členov a sympatizantov na intráku Bariny a neskôr ja na pôdu fakulty. Vedenie schválilo študentom učebňu, kde mohli každý týždeň poriadať rôzne akcie. To bol pre Ekocentrum silný rok. Prebehla tu výroba hlinených hrnčiekov, odpadkovka (výroba šperkov z odpadu), premietania dokumentov Amnesty international alebo večery skautských či intuitívnych hier.

V snahe neplytvať bioodpadom, ktorý sa vytvorí na intrákoch, postavili tiež jeho členovia za Barinami na Laniciach kompostovisko. A keď po roku „kypelo“ odpadom, tak vedľa neho aj druhé. Ešte neskôr sa presunuli aktivisti z Ekocentra do budovy Kapexu pri židovskom cintoríne. (Ne)pravidelne sa tu stretávali, aby plánovali spáchanie rôznych akcií, ako Plodobranie, Vegánske večery a iné. Zhruba po dvoch rokoch fungovania sa Ekocentrum premenovalo na TunaTu (Tu na Technickej univerzite), čím sa viac otvorilo. Mal to byť znak pre študentov ostatných fakúlt, ale aj verejnosť, že sa v ňom nechcú iniciovať iba ľudia z fakulty, ale s radosťou príjmu aj „akčných“ študentov z celej univerzity, ako aj jej sympatizantov z verejnosti.

Zelená doprava na dvoch kolesách

Kapex, dočasné sídlo TunaTU, tiež slúži ako úschovňa

Na výstavu odrôd počas Plodobrania sa prišli pozrieť malí i veľkí. Foto - Lojzo Kipila

a opravovňa „Zelených bicyklov“ pre študentov vo Zvolene. V spolupráci so Združením Slatinka sa totiž vytvoril systém zdieľania darovaných bicyklov pre záujemcov, najmä zo strany študentov. Staré bicykle tak slúžili na premiestňovanie študákov a neraz i vyučujúcich po meste. S menami, opatrené zámkami s tajnými kódmi, ktoré vedeli len zasvätení, sa bicykle podieľali na posilnení bezmotorovej dopravy vo Zvolene. Buď boli odparkované na dohodnutých stojanoch pri intrákoch či v meste a slúžili všetkým, alebo bola možnosť „adoptovať“ si bicykel na semester. V tom prípade poznal jeho kód iba dočasný majiteľ a mohol ho používať niekoľko mesiacov za malý poplatok. Ako hovorí Robo Podoba, súčasný absolvent, ktorý sa bicyklom venoval intenzívne najmä minulý akademický rok: „Bicykle pôjdu určite von aj počas najbližšieho letného semestra. Sústrediť sa chceme najmä požíčanie bicyklov na semester, čo je menej náročné na údržbu. Študentov budeme určite informovať.“

Vymeňte bar za bar iný

Zopár členov Ekocentra sa v roku 2011 pustilo aj do realizácie projektu s názvom „Vymeň bar za BARiny“. Ako názov napovedá, išlo o snahu motivovať študentov tráviť voľný čas vonku, v okolí internátov. Študenti pre študentov to chceli dosiahnuť tým, že aplikáciou poznatkov z viacerých predmetov by sa priestor premenil na miesto lákajúce ich k oddychu v zeleni, posedeniu, ale aj netradičným športovým aktivitám ako petang alebo slackline. Po dohode sa realizácia projektu presunula za sokoliareň ku kanálu Hrona, kde sa podarilo uskutočniť len niektoré z plánovaných aktivít. Ostatné čakajú asi na ďalšiu študentskú generáciu.

Chutná záchrana starých odrôd ovocia

Jednou z hlavných a najviditeľnejších podujatí Ekocentra a neskôr TuNaTu, bolo (a stále je) Plodobranie, ako chutná oslava jesenných plodov. Jeho ústrednou myšlienkou je poukázať na ohrozené kultúrne (a chutné) dedičstvo v podobe starých odrôd ovocia, najmä jabloní a hrušiek, ktorým sa venujú mnohí študenti vo svojich záverečných prácach. Výstava odrôd sa počas podujatia spája s prednáškami o starých odrodách a netradičnejších ovocných stromoch, ochutnávkami koláčov či environmentálno-výchovnými aktivitami pre deti materských či základných škôl. Realizácia Plodobrania putovala z fakultných priestorov po dvoch ročníkoch na mestskú radnicu, aby sa znova po dvoch rokoch v roku 2015 v podobe 5. ročníka vrátila na akademickú pôdu, do vstupného vestibulu TUZVO. Sme zvedaví, čo prinesie na jeseň jeho šiesty ročník a kto sa ujme jeho príprav (výzva?:)

Nie je to len o mrkve

Keď sa členovia TuNaTu dozvedeli, že v Brne sa organizujú podujatia s názvom Vegánske večere, ktoré sú otvorené všetkým a posolstvom je inšpirovať sa chutnou vegánskou kuchyňou,

V rámci jedného ročníka Dní Zeme sa na zvolenskom námestí vyrábali vtáčie búdky. Foto - KuKo

neváhali a rozbehli ich vo Zvolene. Najskôr na fakulte v učebniach, potom v mestských podnikoch, aby ich ľahšie našla verejnosť. Ich počet už presiahol desiatku a špeciálnym podujatím sú Veganoce, ktoré sa konajú v predvianočnom čase a sú jednou z mála vianočných večerí, pre ktoré nepoložilo život žiadne zviera. Tie posledné boli dokonca zapojené do Večier bez kapra SR/ČR. „Mne sa veľmi pozdávali“, povedala organizátorka posledných Veganoc, Ad'a Vnenková, „potom som si aj zo získaných receptov vianočne varila. Ľudia boli vysmiati, odísť sa nikomu nechcelo. No čo viac chcieť?“

Vítame ročné obdobia

Podujatiami, bez ktorých si väčšina študentov nevie fakultný život predstaviť, sú Víťanie jari a Víťanie jesene. Okolo jarnej aj jesennej rovnodennosti sa na lúkach nad Borovou horou rozhorí vatra, okolo ktorej sa debatuje, hrá muzika, spieva a (čo si budeme klamať) aj čo-to popíja. Stretnú sa pri nej nielen ekológovia, ale aj lesníci či drevári, čím sa posilňujú medzi-fakultné vzťahy a priateľstvá. Najskalnejší „vítači“ neraz vydržali aj od mrku do svitu. Pre jednu z organizátoriek, Zuzku Burdovú, malo „víťanie“ aj inú pridanú hodnotu: „Víťanie jari som ja osobne vnímala ako začiatok všetkých tých výletov, ktoré sme stíhali absolvovať popri štúdiu.“

Aby to malo efekt

Korene nášho časopisu siahajú tiež do čias štiavnických. V roku 2005 sa narodil „eFEEkt burina“ Z časopisu vyšli 2 čísla, plné zaujímavých názorov a úvah študentov, kritiky systému i spôsobov vyučovania, vegetariánskych receptov i článkov o ochrane prírody „Druhé číslo sme vydali koncom piateho ročníka. Zánik časopisu

súvisel s odchodom aktívnych ľudí z fakulty“, vraví Dodo Gaál, redaktor časopisu ešte zo Štiavnice. V roku 2009 si už partia zvolenských študentov povedala, že je opäť čas na časopis a začala ho vydávať pod názvom Stromček. Ten v roku 2012 s novou redakciou opäť konvertoval na názov eFEEkt. My sme poetický doplnok „burina“ odstránili, hoci niektorí jeho pamätníci majú preto na nás doteraz ťažké srdce (že, Bruno?).

Fakulta, ktorá (pre)žije

Ako sme sa mohli presvedčiť, zoznam aktivít páchaných na pôde fakulty i mimo nej je celkom vyčerpávajúci. A to si nedovolíme tvrdiť, že sme doň zahrnuli všetky. Ide skôr o útržkovité spomienky starých harcovníkov.

Opomenúť netreba tiež to, že tí popri tom divočení chodili na skúšky stíhali mať aj výborné známky (moc sme toho nenaspali, ale...).

To, či sa akcie organizovali a akého typu vždy záležalo od iniciatívy pár jednotlivcov, ktorí dokázali strhnúť či ako sa dnes vraví namotať ďalších. Niektoré aktivity sú pravidelné (Deň Zeme), niektoré boli na čas odložené – aby ich „znovu objavila“ ďalšia generácia (časopis, tvorivé dielne, premietania) a niektoré vznikali a zanikali úplne spontánne. Najdôležitejšie snád' je, že sa vždy niečo deje – i keď rôznou intenzitou. V súčasnosti sa z času na čas na fakultu vracajú aj jej absolventi, aby súčasným študentom čo-to odovzdali (členovia OZ Prales, OZ Slatinka,...).

Veríme však, že tento zoznam nekončí a noví študenti tiež ešte čo-to povymýšľajú. Aby si udržala svoj obraz fakulty, kde „to žije“. Ak Vám k chuti niečo zorganizovať chýba len miestnosť či len posmelenie, neváhajte ma kontaktovať;)

Andrea Uherková

doktorandka v programe Ekológia a ochrana biodiverzity

Za cenné informácie a rady ďakujem Zuzke Gallayovej. Bola to práve ona, ktorá ma nakopla do aktivít na FEE a je pre mňa

Z posluchárne do Pralesa

Na FEE som chodila v rokoch 2005-2010. Ak by som mala povedať len jedinú vec, o ktorú by som počas štúdia nechcela prísť, ktorú by som určite nechcela zmeniť, tak by to bola možnosť stretnúť správnych ľudí. Lebo študovať sa dá všelikde, ale stretnúť podobne naladených ľudí, ktorí majú skvelé nápady a neboja sa ich realizovať, to by som hocikde nenašla. Presne vďaka tomuto sa v roku 2008 začala písať história občianskeho združenia PRALES

Kosenie na Šujskom rašelinisku v spolupráci s NP Malá Fatra. Foto - o. z. PRALES

Vtedy samozrejme ešte o žiadne združenie nešlo. Len skupinka nadšených študentov na priváte v domčeku v Kováčovej debatovala o svojich nápadoch. Jedným z prvých, ktorý sa aj úspešne zrealizoval, bolo vydávanie časopisu našej fakulty. Pomenovali sme ho Stromček a myslím, že tak ako rástol on, rástli sme aj my. Časopis nám nestačil a začali sme sa obzerať po ďalších aktivitách. A tak sme sa „zformálnili“ – založili sme občianske združenie PRALES, na jeseň v roku 2009. Hneď v roku 2010 sme boli úspešní pri uchádzaní sa o náš prvý grant a zrealizovali sme projekt „Netradičná výstava tradičného spôsobu života“. Išlo o interaktívnu výstavu pre žiakov základných škôl, ale aj ďalších záujemcov. V podobnom duchu sa niesol aj ďalší projekt „Tradície netradične“, kde deti mohli vyrábať syr, mlátiť obilie cepmi a podobne. Popri projektoch, ktoré boli nejakým spôsobom podporené, sme sa stále venovali aj starému dobrému dobrovoľníctvu – kosili sme lúky, pripravovali výstavu, robili aktivity na školách v rámci environmentálnej výchovy...

Potom sme sa pustili do dlhodobejších projektov. A keďže sa u nás nazbieralo dosť šikovných a tvorivých členov, boli to projekty poriadne rôznorodé. Pali Littera si vzal na mušku Maníneec. Skalnaté

Ako si nažívajú deti v lesných kluboch alebo Sedím na konári a je mi dobre. Foto - archív O. z. PRALES

Dan Donato a Miroslav Svoboda, prednáška na TUZVO.
Foto - archív o. z. PRALES

svahy Manínca predstavujú veľmi špecifické miesto, ktoré je domovom vzácnych druhov rastlín a živočíchov, viazaných na výslnné svahy s riedkou bylinnou vegetáciou. Aby sme ho mohli zachovať, rozhodli sme sa postupne vyčistiť jeho svahy od náletových kríkov. Zorganizovali sme viacero brigád, do ktorých sa zapojili aj miestni študenti a skauti. Ivka Kalafusová a Katka Zrníková zasa rozbehli „Zem s otvorenou náručou“ – envirovýchovne zameraný projekt, ktorý deťom v Rosine a v Hrušove pomohol spoznať krajinu v ich okolí, pochopiť súvislosti, objaviť dary Zeme. Martin Mikoláš sa pustil so svojim tímom do maratónu záchrany hlucháňa hôrneho. Vďaka podpore Vyšehradskeho fondu zrealizovali projekt „Spoločné kroky k ochrane prírodného dedičstva Karpát“. Bol to náš prvý projekt s medzinárodnou spoluprácou a konferenciou, takže dosť veľké sústo. Myslím, že sme to zvládli veľmi dobre a dodalo nám to odvahu a chuť pracovať ďalej.

Roky 2012-2015 boli v doterajšom fungovaní asi našim najaktívnejším obdobím. Máme viac skúseností a veľmi šikovných členov. Rozdiel je ale aj v tom, že už nie sme študenti. Máme svoju prácu, vychovávame ďalšiu generáciu pralesákov... ;) a snažíme sa to skĺbiť s našim pôsobením v PRALESE. A by som teda zhrnu- la, čomu sme sa v tej dobe venovali:

Realizovali sme projekt „Von vždy s úsmevom“, ktorý bol zameraný na lesné kluby, ako formu predškolského vzdelávania pre deti. Prvotne bol teda zameraný na trávenie času s deťmi vonku, ale pre nás mal skôr podobu nadväzovania kontaktov, získavania

skúseností a šírenia osvetu o takejto možnosti detstva pre naše deti. S odstupom času môžem povedať, že to bol projekt nad očakávania úspešný, veď v súčasnosti podporujeme fungovanie prvého lesného klubu v Žiline.

Projekt „Strážovské vrchy – krajina živá a bohatá“ si kládol za úlohu priblížiť verejnosti, ako súvisí práca našich gazdov s druhovým bohatstvom krajiny, v ktorej žijeme. Ako môžeme ich podporou prispieť k šetrnejšiemu hospodáreniu a na oplátku získať zdravšie potraviny (rozhovor je v 12. čísle eFEEktu v archíve na webe). Vytvorili sme webovú stránku s mapou lokálnych hospodárov v Strážovských vrchoch s popisom toho, čo ponúkajú. Ani zďaleka to však nebolo len také teoretizovanie! Brali sme do rúk kosa, hrable, lopaty, píly... A chodili sme kosiť a hrabať lúky a sadiť ovocné stromy. S projektom sme dokonca boli vybraní medzi 22 finalistov v celoeurópskej súťaži o ocenenie NATURA 2000, za vzorový prístup k obnove biotopov európskeho významu.

A nakoniec, verní svojmu názvu, projekt „Poznávame a chránime pralesy Slovenska“. V tom čase sme sa už naozaj rozrástli. Do našich radov pribudli také známe mená ako Juraj Vysoký a Marián Jasík. Takmer dva roky sme sa teda naplno venovali pralesom - ich ochrane (praktickej aj legislatívnej), mapovaniu, zvyšovaniu verejného povedomia. S aktivitami projektu sme zavítali aj do Zvolena. Priniesli sme Hudbu lesa – (hudobno-vizuálny počín spojený s prednáškou) a zorganizovali sme prednášku so zahraničnými hosťami priamo na univerzite. Na záver projektu sme zorganizovali konferenciu o pralesoch, kde boli predstavené výstupy projektu. Takže od vedy až po umenie, všetko sme obsiahli :) A to najmä vďaka našim dobrovoľníkom a členom, ktorí strávili mnoho svojich voľných dní s nami, v PRALESE.

Lenka Hruárová

absolventka FEE a zakladajúca členka o. z. PRALES

„Musíme sa naučiť pokore a i s titulom si svoj chodník vyšliapať postupne“

ROZHOVOR S VERONIKOU TRSTIANSKOU
PREDSEDNÍČKOU ASOCIÁCIE DOKTORANDOV SLOVENSKA

Doktorandské štúdium predstavuje špecifickú formu vzdelávania na vysokých školách a externých vzdelávacích inštitúciách. Doktorandi sú študentmi najvyššieho, tretieho stupňa štúdia, ktorí sa priamo podieľajú na vedecko-pedagogickej činnosti. Medzi systémami doktorandského štúdia v Európe existujú veľké rozdiely. Vedeli ste napríklad, že doktorandi v Holandsku vykonávajú takmer 80 % vedeckého výskumu v oblasti medicíny? Ako je tomu s doktorandmi u nás? O momentálnej situácii, aktuálnych výzvach, perspektívach, problémoch a vzdelávaní v rámci doktorandského štúdia nám viac prezradí predsedníčka Asociácie doktorandov Slovenska (ADS) PhDr. Veronika Trstianska, PhD.

Veronika, prosím ťa ozrejmi na začiatok našim čitateľom, čo je Asociácia doktorandov Slovenska (ADS), čo je jej zámerom a aké sú hlavné ciele a priority.

Asociácia doktorandov Slovenska je občianske združenie, ktoré zastrešuje všetkých doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov do 35 rokov na Slovensku. Vznikli sme v roku 2002, ale presný cieľ vtedajších zakladateľov ti nepoviem, pretože odvtedy sa vystriedalo niekoľko predsedov a členov Správnych rád. Predpokladám, aj s prihliadnutím na moje skúsenosti, že zrejme absentovala v tom čase organizácia, ktorá by sa prioritne venovala doktorandom a mladým vedcom, a tak nejako spontánne vznikla myšlienka založiť občianske združenie. Aj v súčasnej dobe to tak vnímam, že ADS akoby vyplňa priestor, ktorý nestačí vykrývať Študentská rada vysokých škôl. V princípe je normálne, že ak je priestor a chuť a najmä potreba,

niet dôvodu, prečo by občianske združenia nemohli vzniknúť.

Zámerom súčasného vedenia ADS je priblížiť sa k študentovi, byť mu oporou, poskytovať právnu pomoc, ak je to potrebné, radiť, usmerňovať, no predovšetkým „nastavovať zrkadlo“ tým, ktorí sa snažia riadiť vysoké školstvo na Slovensku. Prioritou pre nás je, že ak vieme a môžeme, tak chceme dopomôcť k vytvoreniu zdravého a efektívneho priestoru pre rast doktorandov a mladej vedy na Slovensku.

ADS organizuje každoročne pre doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov podujatie s názvom Slovenské doktorandské fórum (SDF). Tento rok sa konal v poradí 3. ročník SDF. V čom sa líšil od tých predchádzajúcich?

Ja som veľmi hrdá na Slovenské doktorandské fórum. Je to akoby naše dieťa v ADS, ktoré nám postupne rastie a my si ho formujeme. Myšlienka vznikla v roku 2013 v kaviarni na kávičke, keď sme sa ako Správna rada po voľbách zišli, aby sme si určili, čo a ako chceme robiť počas roka a kam chceme ADS posunúť. Chceli sme, aby tu niečo po nás ostalo, aby mala ADS každoročne aktivitu, na ktorú si doktorandi zvyknú a ktorá im bude prínosom a najmä, bude ich priestorom. Tento rok, tak ako každý, sa líšilo fórum miestom konania. Mali sme tu západ, potom východ, a tak sme sa teraz rozhodli pre stred, a teda Banskú Bystricu. Ale prejdeme k podstate. Tento ročník bol iný najmä piatkovým programom. Štandardne sme ho vždy venovali informáciám o stážach, pobytoch, štipendiách a pod. Avšak, povedali sme si, že tieto informácie si vie každý doktorand a vedecko-výskumný pracovník nájsť sám, a preto radšej poďme cestou, vďaka ktorej

Veronika Trstianska, predsedníčka Asociácie doktorandov Slovenska. Foto - archív ADS

si študenti niečo prínosné odnesú. Rozhodli sme sa pre štyri workshopy, ktoré boli zamerané na komunikačné a prezentačné zručnosti. Viedli ich odborníci na slovo vzatí, štyria skvelí lektori, ktorí to pre nás spravili zadarmo a s dobrou vôľou pomôcť (týmto pozdravujem Silviu, Janette, Braňa a Mira). Naším cieľom, hlavnou témou, mottom a ambíciou bolo študentov motivovať. Vrátiť im chuť na seba pracovať, venovať sa vede i napriek podmienkam, ktoré často krát na svojich alma mater majú. A priznám sa, keď som videla ich úsmevy na tvárach po workshopoch, radosť sa dostavila.

Čo ADS pripravuje pre doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov v nadchádzajúcom období?

Momentálne pripravujeme jeden projekt, ktorý by sme chceli zamerať práve na motiváciu vo vede a prakticky spraviť z neho podobnú aktivitu ako v prípade fóra, tzn. každoročne sa opakujúci projekt určený pre doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. Sme vo fáze príprav, písania projektov a zháňania finančných

prostriedkov. Lebo ako vieme, vždy je najviac problémov práve s financiami.

No a ešte samozrejme zopár ďalších nápadov, ktoré nám bežia myslou, ale o tých by som ešte nerada hovorila. Naši sympatizanti vedia, že všetko sa vždy dozvedia v pravý čas. A keďže nás čakajú voľby, ostatné smerovanie ADS bude na novej Správnej rade. Ja za mňa môžem povedať len toľko, že to čo sme si stanovili v ADS aj splníme. Ešte pár dní na to máme.

Skús porovnať tvoje doktorandské štúdium so štúdiom súčasných doktorandov

To teraz vyznelo, akoby som už mala veľa rokov a doktorandské štúdium dávno pradávno za sebou :). Ťažko porovnávať, lebo každý jeden doktorand študuje na základe individuálneho študijného plánu. Ale myslím, že problémy aspoň tie všeobecné, sme mali aj vtedy a aj teraz podobné („pracovný čas“, „dovolenky“, vzťahy na „pracovisku“, zbytočné zaťažovanie s úlohami nespádajúcimi pod doktorandské štúdium a pod.). Ja som sa okrem svojho štúdia venovala aj Akademickému senátu, študentskému parlamentu, rôznym komisiám a potom prioritne ADS-ku, čiže mala som veľmi hektické štúdium, ale na strane druhej čarovné a som zaň vďačná.

Sú podľa teba doktorandi v skutočnosti viac študentmi alebo zamestnancami ?

Vychádzajúc zo zákona o vysokých školách sme / ste študenti, realita je však dosť diskutabilná. Treba si uvedomiť jednu vec, že študentov sa nikto nepýtal v období, kedy sa o tom rozhodovalo, či chcú byť študenti alebo zamestnanci. V danom období boli zamestnanci a nemám informáciu o tom, že by boli nespokojní. Jasný, vždy sa niečo nájde, svet by nebol potom taký zaujímavý, keby bolo všetko dokonalé. Každopádne, z doktorandov sa stali študenti, a tak treba k tomu aj pristupovať. Zákon hovorí, čomu sa majú venovať a aké majú byť ich aktivity,

odhliadnuc od toho si školy samé vytvárajú svoje vnútorné poriadky, na základe ktorých majú študenti fungovať. Častokrát sa však parafrázujú skôr „zamestnanecky“ ako „študentsky“. Osobne si stojím za názorom, že doktorand je študent a bodka. Vytvorme našim mladým vedcom priestor pre ich vedecký rast a nezaťažujme ich tým, čo neprislúcha ich statusu študenta.

Ako isto viáš, zmenila sa metodika financovania doktorandov. Po novom už univerzity nedostávajú financie priamo z ministerstva, ale sú nútené financovať ich z vlastných zdrojov. Ako sa táto zmena prejaví v praxi ?

Takto, aby sme si to trošku spresnili. Do roku 2011 boli dotácie na štipendiá pre doktorandov pridelované vysokým školám na základe ich výkonu vo výskume. Podľa toho aký bol, ministerstvo pridelilo škole istý počet doktorandských miest, ktorých financovanie zabezpečovalo až do skončenia ich štúdia. V roku 2012 sa však financovanie zmenilo a to tak, že časť finančných prostriedkov na štipendiá doktorandov v dennej forme doktorandského štúdia sa presunula do dotácie na výskumnú, vývojovú alebo umeleckú činnosť. To znamená, že do balíka s dotáciami prislúchajúcimi k vysokoškolskej vede a technike. Nuž a tá je rozdeľovaná výhradne podľa výkonu vysokej školy vo výskume (meraného najmä počtom a kvalitou publikačných výstupov alebo schopnosťou získať zahraničné a domáce granty). Na základe tohto kroku, sa od akademického roku 2012/13 neprideľujú vysokým školám osobitne na štipendiá doktorandov žiadne účelové prostriedky. Ostáva na ich rozhodnutí, koľko a či vôbec nejaké prostriedky na tento účel vyčlenia. Je diskutabilné, ktorý spôsob financovania bol lepší, myslím si, že každý jeden mal svoje plusy i svoje mínusy. Podľa súčasných odoziev z vysokých škôl mne z toho vychádza len to, že vysoké školy

si veľmi dobre rozmyslia, koľko miest vytvorí pre nových doktorandov, podľa mojich informácií počet klesá a rovnako si rozmyslia aj to, akého doktoranda zoberú. Na strane druhej, mne je proti srsti, keď sa od doktorandov dozvedám, že ich častujú ich kolegovia komentármi typu - pracuj, lebo si platený z našich mzdových prostriedkov, na úkor našich peňazí si tu... alebo zoberieme ti štipendium, i tak si platený z nášho mzdového balíčka, prípadne – museli sme prepustiť zamestnancov, aby sme mohli zobrať doktorandov a pod. Samozrejme, to je len na ukážku, že aj takto sa zmenila rétorika po zmene financovania. Nech si mienku urobí každý sám.

V súčasnosti sa veda a výskum nachádza v krízovom stave. Aké opatrenia by podľa teba mala vláda urobiť preto, aby sa tento stav podarilo aspoň čiastočne normalizovať ?

K tomuto môžem naozaj povedať len jedno. Veľmi významným a prospešným krokom by bolo, keby vláda začala pristupovať ku školstvu ako takému zodpovedne. Jej prioritou už dávno nie je školstvo. Ak sa toto zmení, vidím nádej aj do budúcnosti.

Nároky na doktorandov sa v súčasnosti zvyšujú najmä v publikačnej činnosti. Je počet karentov hlavným merítkom kvality doktoranda ?

Nie je celkom správne hodnotiť kvalitu doktoranda na základe karentov. V tomto mi dajú za pravdu najmä kolegovia z humanitných vied. V týchto vedách moc nemáte po akom karente siahnuť, resp. je to veľmi zložitý. Pre mňa sa kvalita doktoranda odvíja od viacerých faktorov, medzi tie najdôležitejšie patrí výskum – prinesiem do vedy a výskumu niečo nové, nové poznatky, výtvary, inovácie, kroky vpred a pod. Veď koniec koncov nikoho už nezaujíma niečo čo tu bolo povedané už miliónkrát. Som však rada, že naši doktorandi a mladí

Tím ADS. Foto - archív ADS

vedci sú konkurencieschopní, ambiciózní a prinášajú do sveta vedy nové pohľady, nový vietor.

Z viacerých rozhovorov som vycítil, že doktorandi nemajú v akademickom prostredí správnych lídrov, ktorí by ich na začiatku ich vedeckého bádania usmernili a pomohli im. Prospelo by keby napríklad školiteľ doktoranda mal možnosť absolvovať špeciálny kurz zameraný na vedenie doktoranda, ako je tomu napr. vo Švédsku ?

Ak sa hovorí, tak sa hovorí o doktorandoch. A áno, malo by sa začať hovoriť aj o školiteľoch. Lebo práve školiteľ by mal byť tou personou, ktorá otvorí dvere svojmu doktorandovi do sveta vedy a výskumu. On by mal byť ten, kto svojho študenta potiahne a bude ho motivovať. Žiaľ, vo veľa prípadoch to absentuje. Vo všeobecnosti by sme sa mali naučiť odovzdávať svoje skúsenosti a vedomosti ďalej a tešiť sa z toho, ak to naše zrnko múdrosti padne na úrodnú pôdu. Veď predsa, doktorand je vizitka školiteľa a školiteľ by mal byť hrdý na svojho študenta a na to, čo mu dokázal počas tých rokov odovzdať. Isteže, nemôže ho celé roky držať za ruku ako dieťa. Tu si musí aj doktorand uvedomiť, že musí zamakať a vyfažiť zo svojho štúdia

a z možností maximum. S tými kurzami je to skvelý nápad a viem si to živo predstaviť.

Často sa hovorí, že doktorandi sú po ukončení svojho štúdia pre väčšinu zamestnávateľov prekvalifikovaní, a preto majú malé perspektívy pri hľadaní práce. Čo si o tom myslíš ?

Ja mám pocit, že spoločnosť sa ešte nejako nevie popasovať s tým, kto sú doktorandi, na čo vlastne sú, prečo študujú a akú pridanú hodnotu pre spoločnosť ako takú majú. Rovnako je to aj so zamestnávateľmi. Uvidia titul pred, titul vzad a hneď sa im ukáže tá kopa peňazí, ktoré by za toho človeka museli dať. Radšej príjmu dvoch inžinierov alebo magistrov ako jedného doktora. To je jedna vec. Ďalšia vec je, že akademické obce nevedia „pohltnúť“ toľko absolventov ako príjmu, vlastne ani zďaleka nie. Tu mi príde otázka: na čo potom toľko doktorandov ?

Mám známeho, riaditeľ v jednej firme technického zamerania. Je veľmi vzdelaný a inteligentný človek, v rámci vzdelania otočený smerom na západ. Veľmi rád prijíma absolventov doktorandského štúdia, lebo vie, aká je ich pridaná hodnota. Ale sám veľakrát hovorí, že im chýba prax. Prepojenie teórie s praxou, o ktorom tu tak veľa a dlho hovoríme a ktoré sa v realite len v maličkom percente deje. Ukončím

to asi tým, že sa musíme naučiť pokore a i s titulom si svoj chodník vyšliapať postupne.

Čo by si chcela na záver odkázať súčasným doktorandom a mladým vedeckým pracovníkom ?

Prajem im veľa energie, odvahy a radosti z práce. Nech zahodia strach a radšej tú energiu venujú vede a výskumu. Rozhodli sa svoj život zasvätiť vede, tak nech na to myslia. Veľa z nich poznám osobne, s veľa doktorandmi sme sa len tak stretli, volali si, písali. Poznáam ich osudy, radosti i starosti. Napriek situácii, ktorá v našom školstve je, si stojím za tým, že máme v nich veľký potenciál, ktorý musíme podporovať a vytvárať podmienky adekvátne k ich potrebám. Lebo tu ide o budúcnosť našej krajiny. Hlavne sa nebojte, je vo Vás veľká sila :)

Michal Pástor

interný doktorand 3. ročníka v programe Ekológia a ochrana biodiverzity

Randím so Sokratom

STANISLAVA KUČKOVSKÁ

Určite ich poznáte aj vy. Vysokoškolských „šesťdesiat odtieňov.....nudy“, ktoré nás občas zasiahnu na prednáške. A najhoršie je to, že oni sa ani nesnažia byť nečakané. Oni sú veľmi čakané a vždy prídu presne. V podobe monotónneho hlasu učiteľa, spolužiackinej prednášky či nonsensu prednášky na tému „výber životného partnera“. Aspoň nás to naučí trpezlivosti. Počkať, naučí trpezlivosti? Počkať, naučí?

Kľúče od izieb neexistujú, domou sa nedovolať a vaši spolužiaci sa stávajú vašimi priateľmi.

Ráno si spolu čistíte zuby a poobede zasa rozoberáte, čo by sa stalo, ak by sa severný svet odpojil a nechal južný na pokoji. Večer vediete siahodlhé debaty o pôrode a jeho možnostiach, pretože zhodou náhod spolužiakova žena čaká dieťa, a poobede ste zas úplne, len tak, na hodinu ticho...a práve pre toto randím so Sokratom! A veru už som bola na pár krásnych stretnutiach, kde nechýbal ani rozhovor ani romantika, dokonca sme sa riadne bavili.

Sokratov inštitút je ojedinelý svojho druhu, takzvaný endemit Slovenska. Ponúka náhľad do sveta, kde nie je len jedna odpoveď správna a zároveň pomáha hľadať nové otázky.

Po príchode na lazy, konkrétne Zaježové lazy sa začína štvordňové dobrodružstvo. Počkať škola na lazoch? A ešte k tomu bez signálu? Dnes v čase technologického rozkvetu a interaktívnych tabúl? Hej, je to tak!

Rozmanitosť workshopov, ktoré Sokratov inštitút ponúka, je super široká. A zrazu, keď pred vami stojí Vanessa Andreotti, ktorá vyučuje globálne vzdelávanie a rozpráva príbehy z domorodých kmeňov, kde bola na návšteve, až vtedy to pochopíte. Alebo keď vám Marie Stracenská hovorí o fungovaní médií a vyskytne sa otázka: Média pre ľudí alebo ľudia pre médiá?

Vychádzate zo svojej kocky chápania sveta, chápania súvislostí a zrazu sa vám vynárajú nové otázky, nachádzate nové možné pravdy a nový spôsob učenia, pri ktorom ani netušíte, že sa vlastne učíte.

Škola, v ktorej sa neseď v laviciach a nemusíte hrať hru s nudou, lebo hodina je interakcia a nie len jednosmerná cesta učiteľa ku publiku a ste tam, lebo chcete, lebo vás ohúrila spúšť poznatkov, ktoré ku vám doleteli a máte chuť sa pýtať stále viac a viac, no a keď vám otázky na pár chvíľ dôjdu, sú tu „energizéry“. Keď vybehnete von, do tíška, nad vami sú len hviezdy a „vyučujúci“ vás naučí bláznivú hru, pri ktorej sa vám úplne stratí pojem o všetkom a vy sa len smejete nad banalitou hry, nad ktorou sa smejete. A na druhý deň si idete porúbať drevo, pozbierať jablká, spustiť sa na lanovke, nosiť jedlo s kuchyne do jedálne...jednoducho povýšenie hocičoho na niečo.

Natáčanie videa, jednoducho škola hrou! Foto: Z. Gallayová

Sokratov inštitút ani nemožno nazvať školou, je to skôr orgán na vnímanie okolitého sveta, nie však jeho povrch, ale práve to, čo sa skrýva pod ním, a najlepšie je na tom to, že tam môže vidieť každý niečo iné.

Sokratov inštitút realizuje Živica v spolupráci so ZSE, pričom garantom je Technická univerzita vo Zvolene. Už tretí rok umožňuje dvom desiatkam študentov z rôznych univerzít a odborov absolvovať ročný vzdelávací kurz „Súčasná spoločnosť – výzvy a vízie“. Jeho zakladatelia totiž veria, že spoločnosť môže výrazne ovplyvniť aj jediný človek, pokiaľ má dosť znalostí, odvahy, pracovitosti a má charizmu. Zahŕňa 11 workshopov s lektormi z rôznych krajín, zameraných na pestré témy rezonujúce súčasnou spoločnosťou. Môžete na ňom čakať všeličo, ale sedenie v laviciach a nuda určite nie.

Stanislava Kučková

študentka Učiteľstva výtvarnej výchovy na UMB a tiež súčasná študentka Sokratovho inštitútu

Didaktika velká: Metoda věd

JAN AMOS KOMENSKÝ

1. SEBERME konečně k praktickému využití ony rozptýlené poznámky o tom, jak máme odborně vyučovat *vědám, umění, jazykům, mravnosti a zbožnosti*. Odborně, pravím, t.j. snadno, důkladně a rychle.

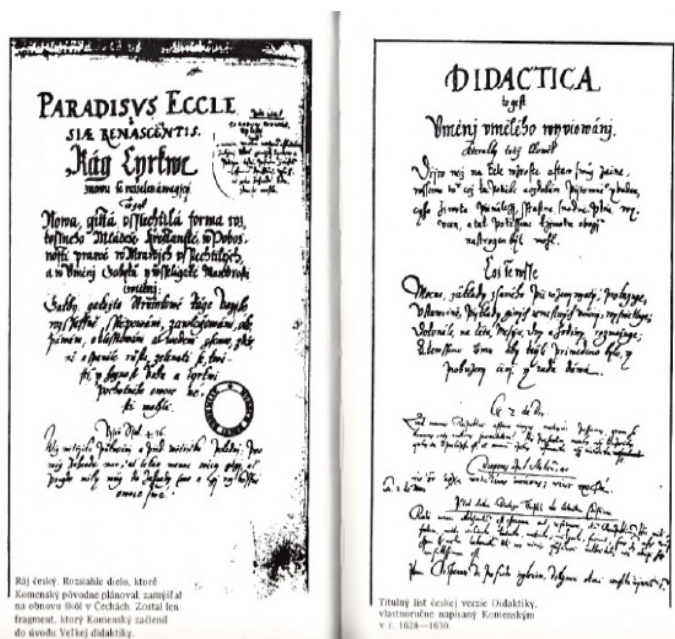
2. Poněvadž věda neboli *znalosti věcí* není nic jiného než *vnitřní nazírání věcí*, nabývá se jí právě tolika prostředky jako vidění vnějšího, totiž *OKEM, PŘEDMĚTEM a SVĚTLEM*. Když jsou dány tyto podmínky, vidění následuje. Okem vnitřního vidění je *mysl* neboli *rozum*, předmětem jsou *VŠECKY VĚCI*, které leží vně i vnitř chápavosti, *světlem* je *patřičná POZORNOST*. Avšak jako v prvním případě, při vnějším vidění, je třeba jistého postupu, má-li věc býti viděna tak, jaká vskutku je, tak i zde je třeba jisté metody kterou by věci byly podávány rozumu tak, aby je chápal a pronikal jistě a pohotově.

3. Celkem tedy mladík, který touží uniknout v taje věd, musí dosáhnout čtvero; totiž

- aby měl čisté oko duševní
- aby k němu byly přibližovány předměty,
- aby vládla pozornost. A potom
- aby se mu podávalo k zření jeno po druhém a náležitou methodou; pochopí všechno jistě a čile.

4. Jakého nadání sa nám dostává, nemá nikto ve své ruce; Avšak tolik je v naší moci, *abychom nenechávali ta svá zrcadla zakalovat prachem a zatěmňovat jejich lesk*. Tím prachem je zahálčivě, neužitečné a marné zaměstnávání mysli. Neboť náš duch je v ustavičné činnosti jako běžící mlynský kámen; vnější smyslové, obvyklí jeho služebníci stále mu dodávají látku odevšad sebranou, mnohdy (nedává-li vrcení dozorce, *rozum*, dobře pozor) i marnou; totiž místo zrna a mouky plevy, slámu, písek, třísky a cokoli jeného. A potom je výsledek právě takový jako v mlýně, že se všechny kouty plní prachem. Chránit teda před zaprášením tento vnitřní mlýn, *mysl* (která je i zrcadlem), znamená oddalovat mládež od marných zaměstnání a tím ji rozumně navykat slušným a užitečným věcem.

5. Aby zrcadlo dobře zachycovalo předměty, toho se dosáhne nejprve *důkladností a zřetelností* předmětů, pak tím, že se ty předměty převedou smyslům. Neboť mlha a podobné věci nepatrné hustoty září málo a lze je vidět v zrcadle příliš slabě, a věci nepřítomné v něm vůbec není vidět. Co se tedy podává mládeži k poznávání, buďť *věci*, a ne pouhé stíny věcí; věci, pravím, skutečné, pravdivé a užitečné, náležitě působící na smysly a před-

stavivost. A budou působit, když se přisunou blíže, aby byly do smyslu.

16. II. Všem, čemu se vyučuje, budiž vyučováno jako věci skutečné, která je jistému užtku.

Žák totiž musí vidět, že to, čemu se učí, není z Utopie nebo z Platnových idejí, nýbrž že jsou to věci opravdu nás obklopující, jichž právě poznání přinese pravý užitek pro život. Tak se toho žák bude chápat horlivěji a rozlišovat přesněji.

17. III. Všem, čemu se vyučuje, budiž vyučováno přímo, ne oklikami.

Neboť tím se dosáhne vidění přímého, ne šikmého, při němž věci spíše než viděny jsou jen dotčeny pohledem, zmateně a temně. Každá věc tedy budiž postavena žáku před oči podle své vlastní podstaty, naze, ne v slovních obalech, metaforách, nerážkách a hyperbolách; těch lze užít, když věci již poznané máme zveličovat nebo zmenšovat, doporučovat nebo hanět, avšak nikoli také, když teprve mají býti poznávány; tu sluší jíti k věcem přímo.

23. IX Rozlišující znaky věci buďť vytyčeny dobře, aby poznání všeho bylo přesné.

Hluboký dosah má starý známy výrok: Kdo dobře rozlišuje, dobře učí.

Úryvek z diela Jana Amosa Komenského, Velká didaktika

„Mladých ľudí treba nasmerovať k pozitívnemu vzťahu k prírode“

Rozhovor s Jergušom Tesákom

Jerguš, na úvod sa prosím v krátkosti predstav našim čitateľom. Z kadiaľ si, kde si študoval, koľko máš rokov

Volám sa Jerguš Tesák, mám 29 rokov a pochádzam z Pohronskej Polhory čiže z okrajovej oblasti Horehronia v okrese Brezno. Študoval som 5 rokov na Technickej univerzite vo Zvolene na Fakulte Ekológie a environmentalistiky, pričom 1. rok štúdia som strávil ešte na vysunutej fakulte v Banskej Tiavni

Pracoval si v Národnom parku Muránska planina, v čom pozostávala tvoja práca

Po skončení štúdia som dostal ponuku pracovať v Národnom parku Muránska planina, pričom som mal na výber buď pozíciu krajinára alebo pozíciu zoológa. Ja som sa rozhodol pre zoológa, pretože aj počas štúdia ma práve táto problematika najviac zaujímala

Čo ťa doviedlo k práci v národnom parku

Od malička som mal pozitívny vzťah k prírode a k zvieratám. Vyrastal som na dedine, a tak som bol v každodennom styku ako z domácimi, tak aj s voľne žijúcimi zvieratami. Táto skutočnosť ma postupne privádzala bližšie a bližšie k prírode, pričom hlavným faktorom ovplyvňujúcim moje vtedy budúce rozhodnutia bol práve cit k prírode a snaha jej pomôcť, a nie ju bezcitne využívať a ničiť. Keď sa mi naskytla práca v národnom parku, bral som to ako výzvu aspoň čiastočne ovplyvniť nie veľmi lichotivý trend a stav ochrany prírody na Slovensku

Zaoberal si sa živočíštvom. Aká bola teda tvoja náplň práce

Práca zoológa v Štátnej ochrane prírody – NP Muránska planina sa zaoberá problematikou praktickej ochrany prírody, a teda ochrany živočíchov a ich biotopov in situ – čiže priamo v ich prirodzenom prostredí. Každodenná agenda sa týkala hlavne realizovania a organizovania mapovania chránených druhov, monitoringu druhov na vybraných lokalitách, a teda aj samotné vyhľadávajúce lokalít s výskytom chránených druhov živočíchov a následne napĺňanie databáz (ISTB, KIMS) ktoré neskôr slúžia ako podkladové dáta pri rozhodovacích procesoch (napr. veľké šelmy, dravé vtáky, sovy, spevavce, obojživelníky, netopiere, ryby a iné). Ďalšia z aktivít sa týkala vypracovávaní stanovísk k činnostiam (stavebným, rekreačným, hospodárskym a pod.) nielen na území NP, ale aj v jeho ochrannom pásme a takisto aj celej pôsobnosti Správy NP Muránska planina (okres Revúca, okres Brezno, čiastočne okr. Rimavská Sobota). Jedna z ďalších aktivít bola koordinácia výskumníkov zameraných na rozličné skupiny živočíchov, napr. bezstavovce, vtáky a pod. V neposlednom rade práca zoológa spočívala aj v starostlivosti o hendikepované živočíchov, v riešení konfliktných situácií medzi chránenými živočíchmi a ľuďmi (dravé vtáky, šelmy a hospodárske zvieratá), v komunikácii s verejnosťou, s poľovníkmi, lesníkmi a s mládežou, a teda vo vysvetľovaní dôvodov ochrany jednotlivých druhov živočíchov

Pracoval si v Národnom Parku - ako tam na teba vplývalo prostredie a okolitá krajina

Práca zoológa, ale samozrejme aj iného odborného referenta či strážcu v národnom parku, je veľmi atraktívna hlavne z dôvodu, že zamestnanec správy trávi pomerne dosť času v teréne, a tak môže spojiť výkon práce s psychickým relaxom priamo v prírode a trochu si oddýchnuť od psychicky náročnej práce priamo v kancelárii. Samozrejme, toto človek prežíva len ak má vzťah k prírode a ak ho tá práca baví. Ak niekoho nebaví práca v teréne veľakrát aj za nepriaznivého počasia, tak nie je vhodný na túto pozíciu. Odvrátenou stránkou zamestnania je fakt, že na Slovensku sa v národných parkoch stále vykonáva lesohospodárska činnosť, a teda človek študujúci javy v prírode má možnosť pomerne často pozorovať, ako z dňa na deň dochádza k devastácii, ako biotopov chránených živočíchov a rastlín, tak aj živočíchov a rastlín samotných

Starostlivosť o zranené živočíchov

?Čím bola zaujímavá práca, ktorú si vykonával

Práca bola zaujímavá hlavne z dôvodu každodenného získavania nových poznatkov o ekológii jednotlivých druhov chránených živočíchov, či už priamym pozorovaním, pozorovaním pobytových znakov, ale aj štúdiom odbornej literatúry nevyhnutnej k orientovaniu sa v danej problematike. Zároveň má pracovník možnosť sledovať jednotlivé prírodné javy, a tak je schopný vyhodnotiť predpokladaný dopad postupných zmien prostredia

?Čo by si poradil našim študentom, ktorí by mali záujem vykonávať podobnú prácu

Študentom v prípade, že majú záujem sa tejto problematike hlbšie venovať, odporúčam čím skôr začať s postupným študovaním a pozorovaním prírodných javov a postupne sa zamerať na cieľovú skupinu či už živočíchov, rastlín, alebo nejakej zložky živej či neživej prírody. Samozrejme vybrať si, alebo navrhnúť si takú bakalársku a diplomovú prácu, ktorá ich priamo navedie už k tomu, čo ich najviac zaujíma a zároveň pri jej vypracovávaní sa oboznámi s problematikou a aj s ľuďmi, ktorí sa jej takisto dlhodobo venujú. Ako príklad uvediem môj prípad. Mňa od začiatku fascinovala zoológia a v rámci zoológie hlavne stavovce. Preto som si vybral aj tému diplomovej práce zaoberajúcu sa ekológiou tetra hlucháňa na vybranom území. Počas prípravy tejto DP som spoznal ako biotopy tetra hlucháňa, jeho bionómiu, etológiu, problémy a hrozby, ktorým tento druh čelí, tak aj budúcich kolegov ktorých som mnou do terénu chodievali a pomáhali pri mapovaní. Tak som sa dostal do povedomia Správy Národného parku a neskôr ma oslovili, či nemám záujem na nej pracovať. Ďalším mojim odporúčaním je pri rozhodovaní sa o téme záverečnej práce kontaktovať správu chráneného územia, v ktorom sa študent pohybuje resp. nejakú NGO, ktorá sa venuje vybranej téme. Správy chránených území riešia mnoho projektov a aktivít týkajúcich sa ochrany prírody, a teda študenti by im takouto formou mohli pomôcť a zároveň na oplátku by im pracovníci správy mohli byť s ňou pomôcť, alebo poskytnúť potrebné informácie nevyhnutné pre vypracovanie ich záverečnej správy

?Chodil si vyučovať Environmentálnu výchovu na školy. Ako si sa snažil podávať tvoj výklad deťom, aby si ich zaujal

Áno, envirovýchova bola jedna z pracovných náplní zamestnancov správy. Ja, keďže som sa zaoberal zoologickou tematikou, som im prednášal o každodennej práci v ochrane prírody týkajúcej sa živočíchov a jej prínose, ako pre prírodu samotnú, tak aj pre našu spoločnosť. Väčšinou sa jednalo o prezentácie s množstvom fotografií pre lepšiu predstavivosť, alebo priame ukážky v teréne, alebo na rôznych verejných podujatiach

? Ako si sa snažil s deťmi pracovať, aby ich to zaujalo a po tvojej prednáške sa o tom viac bavili

Hlavne je potrebné rozprávať pútavo, aby som ich neodradil a väčšinou keď som mal nejakú praktickú ukážku, tak boli pomerne dosť zaujatí. Napríklad keď im vysvetľujeme veci týkajúce sa napr. dravých vtákov, je vhodné im buď priamo v prírode ukázať nejakého dravého vtáka napr. myšiaka alebo sokola myšiara (poštolku) alebo im doniesť nejaké preparáty, a tak si môžu z blízka popozerať jednotlivé detaily dravého vtáka. Zvykneme ich brávať do terénu na lokality, kde môžu priamo pozorovať nejaký chránený druh. Veľmi ich fascinovalo napr. pozorovanie divožiťujúcich sýŕov pasienkových na lokalite v Národnom parku alebo to, že si môžu priamo odskúšať odchyt motýľov a ich následné určovanie, pričom priamo pri pozorovaní sú im aj vysvetľované jednotlivé problémy týkajúce sa ochrany prírody a jej dôležitosť

?Čo ťa ešte do konca roka čaká alebo na čom práve pracuješ

Momentálne pracujem na Fakulte prírodných vied UMB BB a venujem sa ekológii veľkých šeliem a vyhodnocovaniu konektivity krajiny vo vzťahu s bariérovým efektom cestných komunikácií a ich vplyvu na populácie voľne žijúcich živočíchov

?Tvoj odkaz pre budúcich študentov

Ekológia a ochrana prírody je v dnešnej dobe mimoriadne potrebná hlavne z dôvodu pomerne rapídneho rozrastania sa ľudskej spoločnosti a s tým súvisiacich aktivít. Môžeme pozorovať postupné zaberanie čoraz väčšieho priestoru výstavbou cestnej, sídelnej, priemyselnej ale aj rekreačnej infraštruktúry na úkor živej prírody s čím priamo súvisí fragmentácia biotopov rastlinných a živočíšnych druhov a ich postupné vymieranie. Ak nechceme, aby raz tento jav príroda vyriešila fatálne pre ľudstvo mali by sme sa začať sebareflexívne pozerať na náš spôsob života. Jednou z riešení tejto situácie je práve nasmerovať mladých ľudí k pozitívnemu vzťahu k prírode a k vnímaniu istej miery zodpovednosti za jej súčasný stav

Dominik Zafko

študent druhého ročníka bakalárskeho stupňa v programe Ochrana a využívanie krajiny

Recenzie kníh

Prinášame Vám recenzie na pár kníh, ktoré vďaka projektu Globálne vzdelávanie v súvislostiach, o ktorom sme písali, nájdete v knižnici SLDK. Recenzie na ne vypracovali pracovníci FEE zapojení do projektu. Spestríte si ich čítaním čas medzi prednáškami alebo na intráku. Okrem toho, že si rozšírite obzory, zlepšíte kritické rozmýšľanie či vyjadrovacie schopnosti, budete mať o čom debatovať s kamošmi na pive.

Ekonomix. Jak funguje (a nefunguje) ekonomika. **Dan E. Burr, Michael Goodwin**

Rýchle šipy, Garfield, Superman, Spiderman, X-man... slávne komixy. Každá generácia v nich našla svojich hrdinov. Nuž ale

komix, kde je hviezdou ekonomika? Nemožné? Nuda? Naopak! Michaelovi Goodwinovi a Danovi Burrovi sa podarilo vtipne a „polopatisticky“ vysvetliť základné pojmy, spracovať vývoj a premeny ekonomiky, previesť čitateľa princípmi jej fungovania a poukázať na dôsledky jej súčasného behu. Nájdeme tu aj karikatury vládcov, politikov, kľúčových ekonómov. Kritiku, nadhľad i subjektívne pohľady autora. Môžeme súhlasiť i nie, určite však budeme mať zas o čom premýšľať.

Pred skúškou môže za krátky čas významne pomôcť pochopiť základné termíny. Následne pri čítaní skriptu Vám budú „naskakovať“ jednotlivé komixové príbehy :). Ekonómia a ekológia/environmentalistika sú spojené nádoby. Akékoľvek dobre mienené návrhy k menežmentu ekosystémov či krajiny sú bez ekonomického kontextu neúplné. Navyše, pri presadzovaní opatrení ochrany a tvorby životného prostredia potrebujeme s ekonómami hovoriť „ich rečou“. Mnohé globálne problémy pramenia práve z fungovania dnešnej ekonomiky a my sme denne jej súčasťou.

Rétorika pre obchodníkov i bežný život + DVD video kurz **Vojtěch Černý**

Zažili ste už deň v úplnom tichu a bez komunikácie s priateľmi, kolegami, manželom/manželkou, deťmi, predavačkou v obchode? Slová a reč sú základ komunikácie, každý deň

sme konfrontovaní množstvom informácií, ktoré prijímate, resp. vysielame smerom k našim poslucháčom. Je preto dôležité, aby sme sa navzájom rozumeli.

Kniha Rétorika pre obchodníkov i bežný život je pre mňa jedna z najpútavejšie napísaných „príručiek“. Vo svojich 7 hlavných kapitolách prevedie čitateľa od historického pohľadu na rétoriku (všetci asi vieme, že za kolísku rétoriky sa považuje Grécko,

vedeli ste však, že prvé rétorické školy vznikali v Syrakúzach na Sicílii?) – cez techniku reči až po tému rétoriky v kontexte riešenia konfliktov.

Kniha okrem vysvetľovania a predstavenia jednotlivých tém obsahuje množstvo cvičení a testov, navyše obsahuje DVD s vtipnými i vážnymi video-lekciami zameranými na techniku reči. Zaujali ma aj praktické rady na riešenie konfliktov a predstavenie zásad asertívnej reakcie na zlostný afekt, nájdete v nej aj odporúčania ako zvládať stres, alebo komplikované situácie pri prezentácii.

Kniha je nielen teoretickým prehľadom, ale poskytuje aj praktický návod na to, ako si vylepšiť techniku reči, ako pri hovorčení dýchať, stáť, ako prezentovať, ako zaujať, mobilizovať ale aj udržať pozornosť pri prejavoch, alebo aj ako zvládať komunikáciu v konfliktných situáciách. Čitateľovi sa tak dostáva do rúk kompletný „recept“ na to, ako sa zlepšiť v každodennej pracovnej ale aj neformálnej komunikácii. Je už len na vás, či sa knihou necháte inšpirovať a zlepšíte tak svoje komunikačné schopnosti.

Osm smrteľných hriechů civilizace

Konrad Lorenz

Smrteľných hriechov je podľa biblie sedem, súčasná civilizácia ich má osem...o jeden viac. Čo tým chcel autor povedať?

Knihu napísal známy rakúsky etológ Konrad Lorenz ešte v roku 1972 a v niektorých častiach to je cítiť. Z môjho osobného pohľadu bolo zaujímavé, že keď komentuje „súdobú“ mládež a jej búrenie sa proti tradíciám a establišmentu, je to vlastne generácia

KONRAD LORENZ

OSM SMRTEĽNÝCH HŘÍCHŮ CIVILIZACE

mojich rodičov :). Kniha je rozdelená do kapitol, ktoré predstavujú osem smrteľných hriechov: Preľudnenie, Devastácia prostredia, Beh o závod so sebou samým, Vyhasnutie citov, Genetický úpadok, Rozchod s tradíciou, Nekritická poddajnosť a Jadrové zbrane.

Nebudem písať o čom kniha je a čo sa v nej dozvieme, spomeniem len zopár vecí, ktoré oslovili mňa. Ide hlavne o poznanie, že nestačí riešiť len problémy

životného prostredia... tie sú vo väčšine prípadov len následkom ľudskej činnosti a správania. Čo teda určuje túto činnosť a správanie? Je podmienené geneticky alebo je dané výchovou? Štruktúra systému podmieňuje jeho fungovanie. A štruktúra ľudského druhu vychádza z miliónov rokov jeho vývoja... V knihe sa dočítate aj o behavioristickej a pseudodemokratickej doktríne ich zneužívaní pre získanie profitu a moci. Podnetné je aj autorovo pojednávanie o princípoch vedy. Páčila sa mi aj definícia systému: „Systém je všetko, čo je natolik jednotné, aby si zasloužilo meno.“ Je na zamyslenie čítať, že problémy, ktoré vnímame ako aktuálne dnes pomenoval Lorenz už pred viac ako štyrmi desiatkami rokov a že jediní, ktorí upozorňujú na zlý stav spoločnosti sú psychiatri a ekológovia! :)

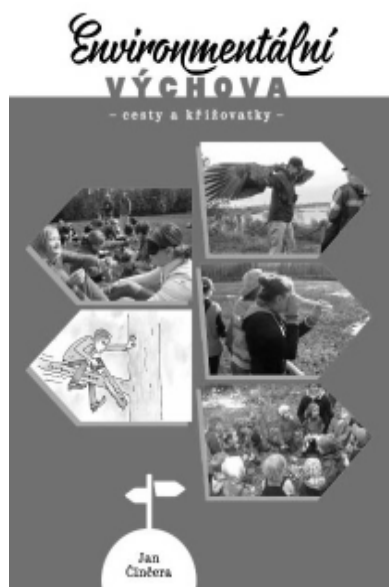
Táto útlá knižočka určite stojí za prečítanie. Zopár vecí som poznal, v zopár veciach som sa utvrdil a zopár nových sa dozvedel. Čo bolo pre mňa nové, bol pohľad biológa a etológa na ľudskú spoločnosť a jej život vo vzťahu ku svetu (Etológia je veda o všeobecnobiologických základoch a zákonitostiach správania živočíchov, ktorá sa utvorila v 30. rokoch 20. storočia v prácach K. Lorenza).

Spracoval Branislav Olah

Environmentální výchova - cesty a křižovatky

Ján Činčera

Čo má vlastne učiť envirovýchova? Prežiť v prírode, triediť odpad, nakupovať bio či poznať chrobáky? Prehľad rôznych smerov, krátke zamyslenie a osobnú skúsenosť s rôznymi prístupmi k envi-

ronmentálnej výchove ponúka Ján Činčera v knihe Cesty a křižovatky. Možno vám pomôže rozhodnúť sa, ktorou cestou sa vydať... Knihu odporúčam prečítať každému, kto sa orientuje v oblasti envirovýchovy, pretože prináša zaujímavý spracovaný prehľad rôznych prístupov s komentárom skúseného autora. Zároveň je výborným zamyslením nad rôznymi prístupmi a pomôckou pri vzájomnej inšpirácii

a rozšírení obzorov, takže sa hodí aj skúsenejším.

“Sprievodcovia v chránených územiach chrlia mená kvetov a biologické zaujímavosti. Náučné chodníky chrlia odborné termíny jazykom, ktorým snáď hovoril ešte Alois Jirásek. Koľko ale z toho, čo sme na cestách videli, čítali, počuli, nás skutočne zasiahlo? Zarylo sa do nás pazúrikom? Prinútilo nás zastaviť sa a premýšľať? Povedať si: Čože? Aha...”

Spracoval študent FEE Ján Supuka.

Publikácie boli do Slovenskej a lesníckej drevárskej knižnice zakúpené vďaka podpore Slovak Aid v rámci projektu Technickej univerzity vo Zvolene a CEEV Živica „Globálne vzdelávanie v súvislostiach“.

Ekodivadlo alebo zápisky z rokov 1997-2001

Založenie Ekodivadla

Všetko to začalo tým, že sa Bigi nasral...Tak ako všetky naše akcie.
:) Ale pekne poporiadku.

22. apríla 1997 usporiadal študent FEE Dano Sládek na námestí vo Zvolene Deň Zeme. Nejakým činom sme sa tam ocitli aj my – Braňo, Bigi, Majka a Zuzka. Mali sme na starosti detské hry a odovzdávanie sladkostí a pečiatok deťom. Bola to dobrá akcia, ale nikde nebolo vidieť, že to robili študenti našej fakulty. Bigi-ho to tak zobralo, že sa zapovedal usporiadať ešte väčšie ekologicko-environmentálne mecheche, kde by bolo každému jasné, že vo Zvolene na TU je aj Fakulta ekológie a environmentalistiky! Zostalo len nájsť vhodný termín. Rozhodnutie padlo na 5. jún, čo je Svetový deň životného prostredia (zhodou okolností to bolo v roku 1997 aj 25. výročie Konferencie o ŽP v Štokholme). Tak sa do toho so Zuzkou Hájkovou, ako jeho sekretárkou, pustili.

Mne pripadla úloha vymyslieť a nacvičiť „Environmentálne divadlo“ (vtedy ešte environmentálne), ktoré malo byť hlavným lákadlom pre verejnosť. Pýtate sa prečo divadlo? Divadlo preto, že sme boli strašne namaškrtení úspechom prvého gin-ekologického imatrikulačného divadla na jeseň 1996, kedy študenti FEE po prvýkrát v histórii urobili imatrikulačné divadlo pre prvákov. Ale to je iný príbeh...existuje z neho VHS kazeta, tak si to zožňte! :) Pustili sme sa teda s Rasťom a ostatnými zapálenými do rozmýšľania. Ako ideologický vodca nám jednotlivé scénky odobroval a cenzuroval Bigi: „Aby si ľudia nemysleli, že sme Greenpeace a chceme sa vešať po komínoch!“

Naša prvotina sa volala „Environmentálne divadlo“, aby si ľudia uvedomili rozdiel medzi slovami ekológia a environmentalistika. Možno to niektorým po zhliadnutí divadla aj došlo... Predstavenie tvorilo sedem scénok, ktoré jednoduchým spôsobom ukázali najväčšie problémy životného prostredia vo svete ako skleníkový efekt, ozónová diera, odlesňovanie, znečisťovanie ovzdušia, vody, odpady a posledný optimistický obraz „Čo sa stane, ak sa nepolepšíme!“ Kulisy sme vyrábali sami v študovni na Novom internáte, z kartónov pozbieraných z rôznych obchodov vo Zvolene. Poctivo sme nacvičovali, zháňali ozvučenie, vyrábali tričká... A prišiel 5. jún! Hrali sme dve predstavenia. Prvé o 13.00 a druhé o 15.30 na pódiu na námestí. Jednotlivé scénky uvádzal a komentoval rozprávač (s mikrofónom a niekedy aj bez) a herci s pomocou kulís hrali príbeh. Najväčšia sranda bola, že na druhé predstavenie sa prišiel pozrieť, a to mi neveríte, aj rektor TU a vtedajší minister ŽP Jozef Zlocha, ktorý bol na návšteve našej univerzity! Bol tam aj náš dekan Imrich Beseda, ba príhovor

povedal aj prodekan Peter Bitušík. Čo vám viac rozprávať – bol to úspech na otvorenej scéne! Týmto dňom začalo písať svoju históriu a dostalo sa do svetových análov Divadlo študentov Fakulty ekológie a environmentalistiky, po našom Ekodivadlo! Ťažko vyrobené kulisy sme si odložili – len tak, čo keby náhodou... Ani v päte nás netrklo, že sa to tak rozfrčí!

Dobrošovci a Planošovci

Vo februári 1998 rozbehla Zuzka Hájková projekt „Environmentálna výchova detí“ (EVD) na 1. ZŠ vo Zvolene. Jednou z atrakcií pri jeho prezentácii pred odbornou aj laickou verejnosťou malo byť aj Ekodivadlo. Na zahratie divadla a na obnovu kulís nám prispelo aj Karpatské ochránárske združenie altruistov (K.O.Z.A.), ktoré bolo spoluriešiteľom projektu EVD. Ale kým divadlo na námestí sme hrali pre širokú verejnosť, teraz sme mali hrať výhradne pre deti od 6 do 14 rokov. Nuž čo...s Rasťom sme dali hlavy dokopy a cestou domov z internátu sme v autobuse vymysleli predstavenie pre deti s ozvučením a osvetlením. Trvalo to asi 45 minút, zo Zvolena do Handlovej, plus som vymyslel aj znak Ekodivadla – štylizovaný štvorlístok zo slov Divadlo študentov Fakulty ekológie a environmentalistiky. V ten deň som bol asi nevslovne plodný! :-D

Po návrate na internát sme predstavili scenár hercom a hlavne Bigimu na scenzurovanie. Malo sa hrať v aule, čo bola veľká výzva, nakoľko tam nie je javisko, ale iba tri úzke stupne, veľa schodov a pevne primontované stoly pre magnificenciu, honorability a spektability. Navyše jedna z hlavných postáv, Majka – školáčik, mala vtedy ruku v sadre. Ale zvládli sme to! Dobrošovci a Planošovci mali úspech. Planošovci sa volali Planošovci preto, lebo pôvodne navrhnuté priezvisko Zlošovci sa veľmi podobalo na Zlochovci, a to by nebolo v tej dobe politicky korektné! :-D Toto predstavenie divákovi ukázalo život dvoch rodín v štyroch obrazoch Mesto, Škola, Doma a Les. Dobrošovci žijú zodpovedne a snažia sa minimalizovať svoju ekologickú stopu, zatiaľ čo Planošovcom na ich životnom prostredí nezáleží. Dôležitým momentom bola aktívna pomoc detí z hľadiska pri upratovaní lesa v poslednej scénke. Malo to obrovský ohlas u detí aj dospelých. Deti sa tešili z toho, že môžu pomôcť a dospelí z toho, že...čo ja viem z čoho? Nápad zapojiť deti do deja bol úplne náhodný, poradili mi to ako rozprávačovi nezávisle na sebe Zuzka Hájková aj Dano Lešínský. Zostáva nám len dúfať, že deti si zobrali príklad z tej správnej rodiny!

Zájazdové divadlo

Netrvalo dlho a nášmu divadelnému majstrovstvu sa dostalo ďalšej významnej pocty. Na začiatku roka 1998 bol na besede v aule TUZVO minister Zlocha a v príhovore spomenul a pochválil naše Ekodivadlo z júna 1997. Pri odchode z auly sme ho asertívne pristavili a pripomenuli sme sa mu a on nás odkázal na riaditeľa SAŽP v Banskej Bystrici. Riaditeľ SAŽP nás odkázal na svojho námestníčku, ktorá to asi dostala príkazom, lebo na nás bola nevýslovne milá! :) Ani sme sa nenazdali a už to bola príležitosť znovu ukázať svoje schopnosti! Tak sa začala naša spolupráca so SAŽP a veci sa pohli závažnou rýchlosťou.

V apríli nás SAŽP pozvala hosťovať do Nitry na výstavu Enviro'98 ako súčasť svojej expozície v pavilóne F. Normálne nám zabezpečili odvoz kulis, ubytovanie a stravovanie na internáte SPU a my sme za to odohrali počas troch dní výstavy asi po štyri predstavenia denne. Na výstave nás videla Pavlína Mišíková a tá nás v máji pozvala do Piešťan na Kúpeľný ostrov, kde sme hrali na traktorovej vlečke a lúke pred ňou. :) Dobrý tovar sa skrátka chváli sám! V júni sme hrali v Banskej Bystrici na Envirofilme '98 a do roka a do dňa zasa na námestí vo Zvolene na Deň ŽP. Stalo sa z nás zájazdové divadlo. Hrali sme v Slovenskej Lupči na stretnutí strážcov prírody, v Ludrovej pri príležitosti Európskeho dňa národných parkov, v parku vo Sv. Antone pre materské školy, na Gymnáziu v B. Štiavnici pre stredoškôľakov a tradične a Envirofilme vo Zvolene alebo v B. Bystrici. Každé predstavenie bolo v niečom iné – hrávali sme na veľkých aj malých javiskách, v aule, vo výstavnej kóji, na lúke, na vlečke, na chodbe...herci sa tiež striedali, študenti prichádzali a odchádzali, museli za seba navzájom zaskakovať herci a hrať aj tí, ktorí „ale že vôbec nechceli“ :) Herci-študenti postupne doštudovali a napokon zostalo na FEE len pôvodné zdravé jadro – určite ich poznáte. Ale myšlienka Ekodivadla prežívala príležitostne v rámci študentských aktivít, ako súčasť projektov z predmetu Environmentálna výchova, jeho pokračovatelia existujú na environmentálnych centrách, krúžkoch či zelených školách....

Predstavenia Ekodivadla:

- 5.6.1997 Zvolen, Svetový deň Životného prostredia, Námestie SNP
- 27.2.1998 Zvolen, Prezentácia projektu Environmentálne vzdelávanie detí, aula TU
- 22.-25. 4. 1998 Nitra, výstava Enviro'98, Pavilón F
- 8. 5. 1998 Piešťany, Deň Zeme, Kúpeľný ostrov
- 2. 6. 1998 Banská Bystrica, Envirofilm, Šiška
- 3. 6. 1998 Banská Bystrica, Envirofilm, ArtKino
- 5. 6. 1998 Zvolen, Svetový deň Životného prostredia, Námestie SNP

8. 9. 1998 Zvolen, II. národná konferencia o environmentálnej výchove, aula TU

24. 10. 1998 Slovenská Lupča, Stretnutie strážcov prírody, hrad

7. 5. 1999 Zvolen, Envirofilm, aula TU

24. 5. 1999 Ludrová, Európsky deň národných parkov, NAPANT

10. 4. 2000 Sv. Anton, predstavenia pre materské školy, park

22. 4. 2000 Banská Štiavnica, Deň Zeme, Gymnázium

5. 5. 2001 Banská Bystrica, Envirofilm, Oslava na mravenisku

Nakoniec treba spomenúť aj prvých ekohercov a ekoherčky: Braňo Olah (režisér, scenárista a rozprávač), Igor Gallay (Bigi), Zuzka Hájková (už Gallayová), Rasto Gális, Majka Boďová, Marek Hajdušík, Martina Žitňanská, Soňa Hrabínová, Dano Lešínský, Martina Zubáková, Petra Šandrejová, Janka Cziráková, Andula Halajová, Želka Bielčíková, Jozef Pavlenda, Kvetka Rybaříková, Saša Štafenová, Aďa Bučíková, Zuzka Vraniaková, Anička Turčanová, Lucia Majorová, Ľudka Marcinatová.

„Jó, mládí být krásný...chtěl bych to ještě jednou zažít, hergot!“
:-D

doc. Ing. Branislav Olah, PhD. vyučujúci na FEE

Vzdelávať v súvislostiach

“Ahoj, podáme projekt na globálne vzdelávanie?” a už som zasypaná informáciami k výzve, základnou osnovou zámeru prípadného projektu, cieľmi, významom... No celý Juraj Hipš! Nadšenie, cieľ, algoritmus k jeho dosiahnutiu. Snáď preto sa mu tak úspešne darí viesť Živicu. “No čo hovoríš? Ideme do toho? Bude to skvelé!” A takto to začalo v 2013...

Globálne vzdelávanie?

Posilniť vnímanie prepojenosti globálnych environmentálnych problémov s ekonomickými, sociálnymi, kultúrnymi. Hľadať súvislosti. Pátrať po miestach, ktoré v tomto kolotoči zaberáme my. Každý z nás v bežnom živote. Diskutovať o našej zodpovednosti. Hľadať kroky k zmene. Pozrieť sa na svet z rôznych pohľadov. A učiť sa spôsoby, ako pracovať s vysokoškolskými “inak”. Premýšľam. Áno, poďme do toho!

Hľadanie spojencov

“Ahoj, pripravujeme so Živicou projekt ... vo svojich predmetoch učíš témy ako ... príď na kávu.” Obvolávam kolegyne a kolegov. Globálne problémy životného prostredia, ľudské práva, rozvojová pomoc, multikulturalizmus, chudoba, nerovnosti vo svete, spravodlivý obchod. Ktoré z týchto tém globálneho vzdelávania učíme a ktoré nie? A ako ich učíme? Teším sa. Magi Pichlerová, Zuzka Perháčová, Aďa Diviaková, Andrejka Zacharová, Braňo Olah, Zlatka Androvičová, Aťo Rác majú vo svojich predmetoch témy globálneho vzdelávania a chuť niečo meniť. Takže...

Posúvame sa

... balíme ruksaky a odchádzame smer Zaježová - vzdelávacie centrum. Kurz vedie profesorka Vanessa Andreotti, pôvodom z Brazílie. Učila na rôznych univerzitách v Európe (aktuálne v Kanade), skúmala pôvodné kultúry v rôznych častiach sveta. Skvelá príležitosť učiť sa od líderky v tejto oblasti. Diskutuje s nami, delí sa o skúsenosti z výučby aj výskumu, skúšame si aktivity, modelové situácie. Na záver kurzu pracujeme v dvoch skupinách. Prvá hľadá odpoveď na otázku: “Prečo by sa malo globálne vzdelávanie učiť na FEE?”, druhá: “Prečo by sa nemalo učiť na FEE?” Pripravujeme argumenty, diskutujeme, spisujeme závery skupiny. Vanessa sa usmeje: “A teraz sa vymeníme. Tí, čo ste zástancami hľadajte komplikácie, argumenty, prečo nie”. “Nieee!!!” protestujeme ako žiaci, no skúsime to... (viackrát sa nám zišlo...). Vraciame sa na univerzitu. O pár dní si spolu varíme kávu. Analyzujeme - kto, koho a kedy ktoré témy globálneho vzdelávania na FEE učí? A ako? Nadväzujeme na seba? Prekrývame sa? Čo nám úplne chýba? Môže tá téma minúť našich absolventov?

Kým nevyskúšaš, nevieš

Začleňujeme do výučby nové témy. Skúšame nové aktivity, metódy každý na svojom predmete. V spolupráci s Vanessou

a Živicou sme pripravili nový predmet Globálne vzdelávanie. Bez prednášok. Skúšame výučbu kurzovou formou: 20 študákov, 3 intenzívne dni vo Vzdelávacom centre Zaježová s Jurajom Hipšom a Zuzkou Labašovou zo Živice. Spätná väzba? “Kurz bol výborný. Všetky aktivity boli veľmi názorné, kde sme si mohli uvedomiť, ako veľmi sa nás tieto problémy dotýkajú.” “Určite kurz odporúčam, lebo keby sa tieto aktivity robili v učebni v rámci vyučovania, tak by som si nezapamätala toľko toho, ako kurzovou formou. A tak tiež tu boli také osobnejšie vzťahy.” Áno, neformálne a podnetné prostredie otvára cestu k efektívnemu učeniu, k uvedomovaniu si súvislostí, diskusiám, posunom postojov. A zručnosti? Tie získali študenti lektorovaním výstavy Svetový supermarket (CEEV Živica zapožičala bezplatne TUZVO). Študenti svoje vedomosti posúvali kolegom z mladších ročníkov, verejnosti a najmä školákom rôzneho veku. Ako súvisí ťažba koltánu v Keni s našimi mobilmi? Kto šil rifle, čo máme na sebe? Za koľko? Ako a prečo? Aj na tieto otázky hľadali odpovede spolu s 900 návštevníkmi výstavy (41 tried základných a stredných škôl a verejnosť).

Ďalšie kroky?

“Ahoj, podáme ďalší projekt na globálne vzdelávanie? ... No čo hovoríš? Ideme do toho? Bude to skvelé!” Tento rozhovor s Jurajom Hipšom prebehol ešte dvakrát. A tak sme sa Živicou pustili do nadväzujúcich projektov Globálne vzdelávanie v súvislostiach (2014 - 2015) a aktuálne aj Globálne vzdelávanie pre univerzity 21. storočia (2015 - 2016). Hostili sme na univerzite Vanessu

SEPARUJ NA STAROM PO NOVOM

ROZBIEHAME SEPAROVANÝ ZBER ODPADU NA STAROM INTERNÁTE

ZAPOJ SA DO PROJEKTU
A PRIDAJ RUKU K DIELU!

Odmenou budú body k získaniu ubytovania na rok 2016/2017

PODPOR LEPŠÍ ŽIVOT NA INTRÁKU
BEZ BORDELU!

ODPADU JE MNOHO,
zapoј sa aj ty!

sokratov inštitút REALIZUJE ŽIVICA

Kontakt:

Michal Frankovič
Zastav sa na izbe č. C 247
alebo napiš na: separujnastarom@gmail.com

Andreotti, zástupcu Inuitov Angaangaqa. Záujem študentov i verejnosti veľmi potešil. Ekonóm Saamah Abdallah z New Economic Foundation hovoril o HDP a Indexe šťastnej planéty ... aj to je úloha univerzít - vytvárať priestor na rôzne témy, rôzne diskusie. Do SLDK pribudli nové knihy k témam globálneho vzdelávania, začali sme spolupracovať s kolegami z iných fakúlt. Na kurze Dušana Ondruška o riešení konfliktov a efektívnej komunikácii sme zistili, ako sa vieme navzájom podporovať na ceste k postupným zmenám - my, učitelia FEE a pracovníčky knižnice. Momentálne sa sieťujeme s kolegami z rôznych univerzít na Slovensku, aby sme zdieľali skúsenosti, získavali nové, vymieňali si metodické materiály i hľadali nové cesty spolupráce. Máme za sebou prvé kurzy, naplánovaný výskum.

Čo ďalej?

Sú predmety, ktoré by mali byť učené ťažiskovo v teréne. Sú predmety, ktoré bežia v labáku či v PC učebni. A sú predmety, v rámci ktorých je potrebné vytvoriť priestor na diskusiu, atmosféru pre náhľad na svet očami tých druhých či hľadať riešenia, tvoriť. Niektoré témy či metódy výučby treba len skúsiť. A posunúť sa. Študentov láka robiť niečo praktické. K tomu sa však treba zvyčajne prehrýzť základmi. Veď ani šoférovať sa nedá bez poznania semaforu. A to ide len metódou POZ

“princíp oloveného zadku” sme to volali cez skúškové za našich mladých čias. Pardón, proste základy treba „našrotiť“). Nuž a odovzdávanie energie je vzájomné: čítajte, pýtajte sa, premýšľajte, dýchajte svojim učiteľom na krk, diskutujte. Aj od Vás záleží, kam sa posúvame.

Ing. Zuzana Gallayová, PhD, Fakulta ekológie a environmentalistiky TU

P.S.: Ďalšie info a fotky z projektov globálneho vzdelávania nájdete na www.tuzvo.sk/fee

HRA NA JITŘNÍ RADOST

“Je nový den!”

(Nejkrásnější výkřik)

Sluneční jitro je planoucí meč. Tisíc výrazů by mělo mít pro svou krásu: jeho úder tě přivede do ráje!

Nad planiny hor se vzneslo slunce. Jitřní plameňák. Letí. Tiché a zářící. Probudil ses, narodil ses. Začal nový den: v něm se odehraje všechno.

Jsi-li na cestách, spi za jasných nocí pod širým nebem. Jen tak se správně probudíš. Dřív, než vyjde slunce. Otevřeš oči a venku ještě - bledý úsvit. Spací pytel těžkne vlhkem. Ležíš v něm pevně uzavřen, oblit vlastním teplem. V travách je dosud noční chlad a nebesa dávají rosu. Pohneš nohou a tělem ti proběhne mráz; lépe se nehýbat, tiše spočívat. Jen oči hledí k nebi dosud bledému. A náhle prožiješ stejnou vteřinu štěstí jako Eskymáci, když spatří na sklonku polární noci, vysoko na černé obloze zářivě bílého ptáka. Prvního osamělého ptáka, který se po zimě vrací a letí: z jihu na sever! V eskymácké zemi je dosud tma a mráz a slunce ještě pod obzorem, ale z pod něj již vysílá paprsek světla měsíce nespátřený, týdny očekávaný a ozařuje jím zesponu hrud' letícího ptáka. První paprsek v temnotách! Bílý arktický pták tiše vesluje vzduchem, netuší, jaké zářící poselství nese, ale dole pod ním severní lidé jásají, křičí, skákají, řvou štěstím: slunce, život a teplo se vrací.

I ty, bratříčku, vidíš, jak nad severovýchodním obzorem vyvstane na bledém nebi zelenavý mrak. Mráček. Plyne osamoceně oblohou, široko daleko sám. Slunce dosud nevidět. Hle záda jitřního mraku jsou dosud tmavá, ale hrud' již zářívá. Ten, jemuž ukazuje a vyrovnává nebeskou stezku, jej již ozařuje zpod obzoru svým jasnem. Vrchází nový den, v němž se odehraje všechno. Také zemřít můžeš, noci se nedočkat. I spánek je krátká smrt. Ale nyní: nový den!

Když slunce vyjde, zmizí mrak v jas, rozplyne se. Ležíš stále uzavřen ve spacím pytli, jen chřípí vdechuje vzduch stále vonnější a oči hledí do dosud neoslepující záře. Usmíváš se štěstím: probudil ses a hned tě napadla tisíce roků stará věta indických Upanišad, že jediný je ten, který sídlí v člověku a který sídlí ve slunci. Tehdy je nejlépe zazpívat jitřní oslavnou a děkovnou píseň, písničku, umíš-li nějakou. A neumíš-li, můj bezbožný bratříčku, vymysli si ji, bude se ti ještě mnohokrát hodit.

Ze spacího pytle již stoupá pára, plamenný pták mává stále vřelejšími perutěmi a táhne z tebe rosnou vlhkost. Již se můžeš v pytli pohnout, lenivě rozvalit, mrazivý záchvěv již neprochází tělem. Nebesa dští stále větší vedro. Brzy se opět nesmíš pohnout, ne již kvůli chladu, ale horkem: pohneš-li se, zaleje tě v pytli dusné, mráкотné vedro. Slunce a dusno stoupají. Tehdy přijde svatá

chvíle: ani vteřinu již není možné ležet ve spacím pytli. Vysoukáš se ven, ale ani tak nemožno ležet, nelze se svlékat postupně. Naráz ze sebe strhneš všechny noční hadry.

Nejkrásnější je, jsi-li na planinách sám. Ulehni na spací pytel nahý. Bezměrná úleva. Slunce zpívá, hedvábný vzduch ovívá, první přítelkyně mouchy na tebe usedají. Neodháněj je, zpívají ti, olizují tě, skýtáš jim rozkoš. Važ si toho, že někomu můžeš skýtat rozkoš, bratříčku, jednou budeš prstíčkem hrabat! Větrík, vítr se zvedá. Bratřík větrík. vlahý, ale mouchy přesto odlétají. Nádherný neevropský pocit - ležet nahý na pastvinách. Vydán nebi. o mnoho nás připravují hadry, šaty oděvy!

Nejen ve slunci pod širým nebem dalekých cest je možno prožít nádherné jitro, můj životem omrzely bratříčku! I doma, za listopadových vichrů a kalných chladen vchází nový den. Většina lidí, kupodivu, nenávidí jitra, nenávidí probuzení, znovuzrození. Netřeští radostí, ale plouží se sklesle domem a zrůdně se bojí nového dne. Starci bez naděje. Vědí asi, jak den skončí, proto nenávidí jitra. A stačí málo, aby jejich jitro zezlátlo a den byl stříbrný. Stačí udělat tři věci: zazpívat děkovnou píseň; vykoupat se ve studené vodě; zacvičit si; divoce zatancovat. Tři urážlivě snadné věci a změní se svět! Kalná myšlenka a ochablost zmizí a na jejich místo přiletí síla a s ní příběhne veselá myšlenka, myš Lenka, myškalenka. Pouhé tři věci, píseň voda a trochu námahy a jitro je jiné. Ale marné psaní, vím, že to nezkusíš, že se nezměníš, životem omrzely bratříčku!

Jdu pak ranní ulicí, rozhlédnu se: liduprázdno. Zatančím tedy jitřní taneček. Zatočím se radostí kolem dokola, zadupu, neumím nic lepšího - je nový den. Ještě liduprázdno. Zamečím proto jako kozlík. Hlasitě. Méééé! Pod jasanem dlouho močí starý prostatický ratlík, pozdravím ho co nejfrfrfrancouzštěji: Bon jour, mon ami, ça va?" Stále nádherně liduprázdno.

Jitřní zpěv, koupel, pohyb - pocit síly a zdraví. Nezdolnosti těla. Neporazitelnosti duše. Můžeš pak sedět bez pohnutí s rukama na stole, ale přesto cítíš, že jsi silný jako irbis, sněžný pardál, nejkrásnější zvíře. Svaly na zádech se ti samy napínají a sevřeš-li ruku v pěst, žádná moc ti ji bez tvé vůle nerozervě. Sedíš nehnutě, jako když pardál číhá na horské ovce, připravený ke skoku a nabitý výbušnou silou, ale navenek nehybný. Leží na sněhu jako balvan. I ty sedíš klidně, ale z nitra ti sálá teplo a síla. Nádherný pocit. Celý svět ti v tu jitřní chvíli patří. Sedíš o samotě, nepatrný a bezvýznamný, nikdo o tobě neví a přesto: v takovém jitru ti patří zeměkoule!

© Miloslav Nevrlý: Karpatské hry.(v roku 1992 vydalo nakla-

AKO NA EKO-LETO

LETNÁ SLÁVNOSŤ NA SEKIERSKÝCH LÚKACH

- KEDY?: 24.-26. JÚN 2016
- KDE?: SEKIER, ZAJEŽOVÁ

www.zajezka.sk

AK STE EŠTE NEBOLI NA BŔJINÝCH ZAJEŽOVSKÝCH LAZOCH, ISTĽ NA LÚKY" JE SKVELOU PRÍLEŽITOSŤOU. VŠETKO SA DEJE NA LAZE SEKIER, CEZ KOPEC ZKRÁĽOVEJ (ZV). FESTIVÁL JE MALÝ & POHODOVÝ, PRIATEĽSKÝ K DEŤOM I ZVIERATÁM. VYSTUPUJÚ TU MENŠIE KAPELY, PREBIEHAJÚ DISKUSIE, WORKSHOPY, PREDNÁŠKY. TENTO ROK BUDE MAŤ NA FESTE CESTOPISNÉ ROZPRÁVANIE AJ NAŠ ABSOLVENT KUKO. PODROBNÝ PROGRAM NAJDETE NA WEBE.

www.zivica.sk

OTVORENIE ZÁHRADY, KTORÁ UČÍ

V ŠKOLSKÉJ ZÁHRADĚ NA VIHORLÁTSKEJ ORGANIZUJE CEEV ŽIVICA VEREJNÉ OTVORENIE PRÍRODNEJ ZÁHRADY, KTORÉ VÁS URČITE INŠPIRUJE, NAJMÁ AK SA ZAUJÍMATE WALDORFSKEJ ŠKOLY, VIHORLÁTSKÁ 10 O ENVIRONMENTU. ČAKÁ VÁS UKÁŽKA PRAKTICKÉHO VYUČENIA & MALÝ PÍKNÍK.

DRIENOK 2016

KEDY?: 30.6.-3.7.2016
KDE?: DRIENOK-MOŠOVCE

UŽ ŠTVRTÉ STRETNUTIE SYMPATIZANTOV PROJEKTU ŽIVOT, NAJVEČIE PRÍRODNE PODVIATIE. STRETNETE MNOHÝCH ŠKOLNÝCH ĽUDÍ, ZÚČASTNÍTE SA WORKSHOPOV, DISKUSIÍ, TVORIVÝCH

FB: Drienok 2016

DIELNÍ, ZÁHRÁTE SI NA JAMM-SESSION, VYPOČÚJETE VÝBORNÉ KONCERTY.

EKO TÁBOR PRIATEĽOV ZEME

www.priateliazeme.sk

NEĎÁLEKO LEVOČE A SPIŠSKÉHO HRADU ORGANIZUJÚ PRIATEĽI ZEME V PORADÍ UŽ 20. EKO TÁBOR. ČAKÁ VÁS PRÁCA NA BY-LINKOVEJ ZÁHRADĚ, RÔZNE REMESELNÉ KURZY, PREDNÁŠKY, DISKUSIE, JAZDA NA KONI, JOGA ČI HUDBNÝ WORKSHOP. KRAŠNÉ PROSTREDIE SVÝHLĚDOM NA TATRY.

DOLU VODOU S OCHRANÁRMÍ

KEDY?: 4.-7.8.2016

KDE?: Z DUBNICE POPIEŠŤANY (NA VODE I NA SUŠI)

OZ PRE PRÍRODU PÔSOBIACE NA STREDNOM POUŽÍ & BIELYCH KÁRPATOCH SPOJÍ PRIJEMNÉ SUŽITOČNÝM. NA SPLAVE PO VÁHU SA BUDÚ NA ZASTÁVENIACH KONÁŤ OCHRANÁRSKE AKTIVITY. PRÍJTE SA PLAVIŤ!

www.preprirodu.sk

www.hostetin.veronica.cz

LETNÁ ŠKOLA SEBESTAČNOSTI, UDRŽATEĽNOSTI & KLÍMY

VŠETKÝCH, KTORÍ SA ZAUJÍMAJÚ O MOŽNOSTI, AKO DOSIAHNUŤ ASPOŇ ČIASTOČNÚ SEBESTAČNOSŤ V ZÁSOBOVANÍ POTRAVINAMI, VODOU & ENERGIOU. VŠETKÝM, KTORÍ NECHCÚ BYŤ STÁLE ZÁVISLÍ NA DODÁVKACH PÁLIV, Surovín, priemyslovo-spracovanej strave & CHCÚ SA POISTIŤ I PROTI DOPADOM EKONOMICKEJ KRÍZY.

KEDY?: 29.8.-4.9.2016

KDE?: HOSTĚTÍN

PEKNE LETO!

WRITERS WANTED

eFEEkt hľadá nových
redaktorov a grafikov

riziko
vyhynutia

casopisefeekt@gmail.com, 0902 339 615

eFEEkt

jarník/2016, ročník VI., 14. číslo

(šéf)Redaktori: Andrea Uherková, Viera Minarovičová

Ilustrátori: Feri Ďuriančík (obálka)

Grafická úprava: Viera Minarovičová

Kontakt: casopisefeekt@gmail.com

Časopis vychádza s finančnou podporou

Fakulty ekológie a environmentalistiky TU vo Zvolene

Tlač: Technická univerzita vo Zvolene